

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**TRAFİK KAZASI GEÇİRMİŞ BİREYLERDE ÖRSELENME
SONRASI GERGİNLİK BOZUKLUĞU VE PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

ÇAĞRI KUŞCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA
2018

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**TRAFİK KAZASI GEÇİRMİŞ BİREYLERDE ÖRSELENME
SONRASI GERGİNLİK BOZUKLUĞU VE PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

ÇAĞRI KUŞCU
20163636

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Deniz ERGÜN

LEFKOŞA
2018

KABUL VE ONAY

Çağrı Kuşcu tarafından hazırlanan "Trafik Kazası Geçirmiş Bireylerde Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 13/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Yrd. Doç. Dr. Deniz ERGÜN (Danışman)
Yakın Doğu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Ebru ÇAKICI
Yakın Doğu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Ayhan EŞ
Yakın Doğu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylıyorum.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih:13.06.2018

İmza

Ad Soyad: Çağrı KUŞCU

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamı oluştururken yüksek lisans tezimin tüm aşamasında bilgi birikim, deneyim ve yardımlarını esirgemeyen, beni motive eden tez danışmanım kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Deniz ERGÜN'e çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bana yaptığı sayısız katkılardan dolayı kıymetli hocam Prof. Dr. Ebru ÇAKICI'ya çok teşekkür ederim

Katılımcı bulmamda yardımlarını esirgemeyen değerli dayım Haydar UYSAL' a, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Şoförlerine ve katılımcılara ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen abim İbrahim KAVLAK'a çok teşekkür ederim.

Ellerinden gelen desteği ve yardımı gösteren Doğançayır Mahallesi çiftçilerine ve halkına çok teşekkür ederim.

Tez aşamasında endişelendiğim, kaygılandığım, tedirgin olduğum durumlarda yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen saygıdeğer meslektaşlarım Psk Deniz ILGAZ', Psk. Burcu BERBEROĞLU, Psk Bayram KESKİN'e, Psk Ferhat ZARİÇ'e ve Meliha KAYA'ya çok teşekkür ederim.

Sadece tezde değil her konuda yardımcı, destek olan yedi yıllık değerli dostum Öğretmen Beytullah ERGİN'e çok teşekkür ederim

Daha adını sayamadığım bana destek olan olmayan bir çok arkadaşıma, dostuma çok teşekkür ederim.

Desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen kurum yöneticimiz Esra KIR, Senem TEMTEK, Ayşe OLCAY'a ve Sonsuz Gelişim ailesine çok teşekkür ederim.

Son olarak beni büyütüp bu yaşıma getiren ilgi, alaka ve desteklerini üzerimden hiç eksik etmeyen, hayallerimi, amaçlarımı ve hedeflerimi gerçekleştirmemi sağlayan değerli ailem annem Ayfer KUŞCU, babam Sefa KUŞCU ve abim İsmet KUŞCU'ya çok teşekkür ederim.

ÖZ

TRAFİK KAZASI GEÇİRMİŞ BİREYLERDE ÖRSELENME SONRASI GERGİNLİK BOZUKLUĞU VE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yapılan bu çalışmada, trafik kazası geçirmiş kişilerde örselenme sonrası gerginlik bozukluğu ve yetişkinlerde psikolojik dayanıklılığı etkileyen faktörleri incelemek amaçlanmıştır.

Çalışma; Eskişehir ilinde 18 yaşından büyük ve en fazla 5 yıl önce trafik kazası geçirmiş 67 kadın, 197 erkek toplam 264 kişi üzerinde yapılmıştır. araştırmada; Türkçe geçerlilik güvenirliği yapılmış Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu (ÖSGB) PCL-C ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YİPDÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Cinsiyet, eğitim, gelir durumu, aile tipi, ehliyetinin olup olmaması, trafik kazası geçirme sayısı, trafik kazasında yaralı, hayatını kaybeden olup olmaması ve psikolojik destek durumunun YİPDÖ genelinde ve ölçekte yer alan alt boyutları için istatistiksel anlamlılık göstermediği ancak yaş, medeni durum ve kazanın üzerinden geçen sürenin gelecek algısı alt boyutunda istatistiksel anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu; cinsiyet, kazanın üzerinden geçen süre, kaza geçirme sayısı, yaralanan olması, hayatını kaybeden birini görme ve kazadan sonra psikolojik destek almanın istatistiksel anlamlılık gösterdiği tespit edilmiştir. YİPDÖ puanlarının ÖSGB puanını yordayan değişkenler regresyon analiziyle araştırıldığında kazada yaralanan olması, hayatını kaybeden olması ve yapısal stil alt boyutunu negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda toplumsal örselenme izlerinin silinmesi veya aşağı çekilmesi için yeni bir trafik anlayışı getirilmeli, toplumsal bilinçlenme sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Trafik kazası, Örselenme sonrası gerginlik Bozukluğu, Psikolojik dayanıklılık, Psikolojik Örselenme, Travma.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN POSTTRAUMATIC STRESS DISORDER AND PSYCHOLOGICAL DURABILITY IN PEOPLE WHO HAVE BEEN IN TRAFFIC ACCIDENT

This study aimed to investigate the factors affecting psychological well being in adults and posttraumatic stres disorder after trauma in traffic accidents.

The study was conducted in Eskişehir, on a total of 264 197 men, 67 women people, aged between 18, who had undergone traffic accidents up to 5 years ago. In this Research: Turkish version of PTSD Checklist Civilian Version (PCL-C), Adult Psychological Durability Scale (APDS) and personal information from were used in this research.

There was no statistical significant difference for gender, education, income status, family type, driver's license, number of traffic accidents,, traffic accident injuries, deaths and psychiatric support status on Adult Psychological Durability scale (APDC). However, it has been found that there is a statistically significant difference in the subscale of the future perception of the age, marital status, and time to since traffic accident.

Posttraumatic Stress Disorder Scale; It was determined that getting psychological support after a traffic accident, gender, time since the accident, number of accidents, seeing one lost his life, being injured were statistically significant. When the variables that predicted PCL-C score of APDC scores were investigated by regression analysis, it was determined that they were injured in the accident, lost their lives and found structural style subscale negative.. In this direction, it is thought that a new understanding of traffic should be introduced to eradicate or reduce traces of social trauma, and social consciousness should be provided.

Key Words: Traffic accidents, Posttraumatic Stress Disorder, Psychological Durability, Psychological Trauma, Trauma.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR	xii

1. BÖLÜM

GİRİŞ	
1.1. Problem Durumu	
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1.4. Araştırmanın Varsayımlar	2

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	3
2.1. Kavramsal Açıdan Trafik ve Trafik Kazası	3
2.1.1. Trafik ve Trafik Kazası	3
2.1.2. Trafik Kazalarının Sebepleri	3
2.1.3. Trafik Kazalarının Önlenmesi	4
2.2. Trafik Kazalarının Travma Kapsamında Değerlendirilmesi	5
2.2. Örselenmenin Tanımı	6
2.2.1. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu (ÖSGB)	6

2.2.2. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Tarihsel Gelişimi	7
2.2.3. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğunun Tanı Kriterleri	8
2.2.4. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğunun Semptomları	11
2.2.5. ÖSGB'nin Klinik Alt Tipleri	12
2.2.6 Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu'nun Etiyolojisi.....	13
2.2.7. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğunun Prevalansı	14
2.2.8. Örselenme Sonrası Gerginlik Belirtileri.....	15
2.2.9. Trafik Kazasına Bağlı Gelişen ÖSGB ve Depresyon	15
2.3 Psikolojik Dayanıklılık.....	17
2.3.1. Psikolojik Dayanıklılığın Boyutları	17
2.3.2. Psikolojik Dayanıklılık ile İlgili Faktörler	18
2.3.3. Psikolojik Olarak Dayanıklı Bireylerin Özellikleri.....	20
2.4. Psikolojik Örselenme.....	21
3. BÖLÜM	
YÖNTEM.....	22
3.1. Araştırmanın modeli	22
3.2. Evren ve örneklem.....	22
3.3. Veri Toplama Araçları.....	23
3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu	23
3.3.2. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği	23
3.3.3. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	24
3.4. Verilerin toplanması.....	24
3.5. Verilerin İstatistiksel Değerlendirilmesi.....	25
4. BÖLÜM	
BULGULAR	26

5. BÖLÜM

TARTIŞMA	49

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55

6.1. Sonuç.....	55

6.2 Öneriler	56

KAYNAKLAR.....	57

EKLER.....	65

EK.1- AYDINLATILMIŞ ONAM	65

EK.2- BİLGİLENDİRME FORMU	66

EK.3- KİŞİSEL BİLGİ FORMU	67

EK.4- ÖRSELENME SONRASI GERGİNLİK PLC-C ÖLÇEĞİ.....	69

EK.4- YETİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ	71

ÖZGEÇMİŞ	74

İNTİHAL RAPORU	75

ETİK KURUL RAPORU	76

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı	24
Tablo 2. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı	26
Tablo 3. Katılımcıların ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler	28
Tablo 4. Katılımcıların cinsiyet gruplarına göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	29
Tablo 5. Katılımcıların yaş gruplarına göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	31
Tablo 6. Katılımcıların eğitim durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	33
Tablo 7. Katılımcıların gelir durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	34
Tablo 8. Katılımcıların medeni duruma göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	35
Tablo 9. Katılımcıların aile tipine göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	36
Tablo 10. Katılımcıların ehliyet sahibi olma durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	37
Tablo 11. Katılımcıların trafik kazası geçirme sayısına göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	38
Tablo 12. Katılımcıların trafik kazasının üzerinden geçen süreye göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	40
Tablo 13. Katılımcıların trafik kazasından yaralanan olması durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	42
Tablo 14. Katılımcıların trafik kazasından hayatını kaybeden olması durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması	43

Tablo 15. Katılımcıların trafik kazasında hayatını kaybeden görme durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	44
Tablo 16. Katılımcıların trafik kazası sonrası psikolojik destek alma durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	45
Tablo 17. Katılımcıların ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanları arasındaki korelasyon.....	46
Tablo 18. Katılımcıların kazada yaralanan olması, ölen olması, ölen birini görme durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ ölçeğinden aldıkları puanlarını yordaması.....	48

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Katılımcıların Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu yaşama durumları.....	29

KISALTMALAR

- CAPS:** Klinisyen Tarafından Uygulanan Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği
DÖSGB: Dissosiyatif Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu
DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
KÖSGB: Karmaşık Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu
ÖSGB: Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu
PD: Psikolojik Dayanıklılık
SPSS: Statistical Package for the Social Sciences
TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
YİPDÖ: Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Dünyada her yıl milyonlarca trafik kazası yaşanmakta ve bu kazalar neticesinde birçok insan hayatını kaybetmekte ya da yaralanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından belirlenen rakamlara göre ülkemizde 2016 yılın da 1 milyonun üzerinde trafik kazası meydana gelmiş bunlardan 185.000'i ölüm ya da yaralanma ile neticelenmiştir. Bu kazalarda 7300 kişi yaşamını kaybederken 303.812 kişide yaralanmıştır (TÜİK, 2016). İnsanlar araçları ile seyahat ederken, yolda yürürken, otobüs durağında beklerken trafik kazası riski ile karşılaşmaktadırlar. Bu nedenledir ki trafik kelimesi çoğu kişi için kaza kelimesi ile özdeşleşmiştir.

Trafik kazası kurbanlarının bir kısmının ÖSGB yaşamasına rağmen bir bölümünün de kaza sonrası daha az sıkıntı yaşaması bazı bireysel faktörlerin bu duruma yol açtığını göstermektedir. Bu durumda da psikolojik dayanıklılık (PD) kavramı ön plana çıkmaktadır. Psikolojik dayanıklılıkla ilgili yapılan çalışmalarda, PD düzeyleri yüksek bireylerin, rastladığı trafik kazası, yoksulluk, şiddet, hastalık ve daha pek çok stresli yaşam olayıyla, daha başarılı bir biçimde mücadele ettikleri saptanmıştır (Öz ve ark., 2009). Aynı şekilde PD'leri yüksek bireyler de trafik kazası gibi travmatik deneyimlerin ardından yaşanan olumsuzluklara daha kolay başa çıkabilmektedirler. Bu kişilerde olaydan kaynaklanan strese maruz kalırlar ancak iyileşme becerileri diğer insanlara göre daha yüksektir ve yaşamlarına kaldıkları yerden devam edebilirler.

Yurt dışında yapılan çalışmalarda trafik kazası sonrasındaki 1 yıl içinde kişilerin %10'unda ÖSGB görüldüğü saptanmış olmasına rağmen ülkemizde bu konuda yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır (Sinici, 2009). Bunun yanında trafik kazası geçirmiş bireylerin ÖSGB, psikolojik dayanıklılık yönünden ele alındığı bir çalışma ise yoktur. Bu nedenle yapılan bu çalışmada trafik kazasının neden olduğu travmatik deneyimin bireylerde neden olduğu örselenme sonrası gerginlik bozukluğu ile bu rahatsızlığın ortaya çıkmasında kişinin sahip olduğu PD faktörlerinin ne derece etkisi olduğunun araştırılması amaçlanmaktadır.

Trafik kazaları, beklenmedik ve ani bir şekilde gelişmeleri, kontrol edilebilirliklerinin düşük olması, can ve mal kaybına yol açmaları, sakatlık gibi kronik bazı problemlere sebep olmaları nedeniyle önemli bir travma kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Bayraktar, 2011). Özellikle ülkemizdeki trafik kazalarının çokluğu göz önüne alındığında yaşanan travmatik deneyimin kişiler ve toplum üzerindeki etkisi daha da büyük önem kazanmaktadır. Toplumun önemli bir kesiminin maruz kaldığı bu travmatik deneyim sonucunda kişiler örselenme sonrası gerginlik belirtileri gösterebilmekte ve hatta dünya ile ilgili algıları önemli ölçüde değişmektedir (Tüfekçi, 2011). Trafik kazasının hayatın her hangi bir anında kişileri bulabileceği ihtimalinin yanı sıra trafik kazalarının sayısının çok fazla olması nedeniyle bu kazaların yol açtığı ÖSGB ve benzeri rahatsızlıkların görülme sıklığı da hızla artmaktadır (Sayıl, Pekyardımcı ve Özgüven, 2000).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı trafik kazalarının etkilerini incelemek ve etkilere yol açan faktörleri belirlemektir. Trafik kazasından sonra örselenme geçiren bireyler psikolojik olarak normal hayatlarına tekrar devam edebiliyorlar mı ve bu durum hayatlarını nasıl etkiliyor bu faktörleri saptamak. Bu araştırmanın alt amaçları şu şekildedir.

1. Trafik kazası geçirmiş kişilerde sosyo-demografik (yaş, cinsiyet eğitim durumu gelir durumu, evli-bekar, aile tipi,) ve trafik kazasına ilişkin (kazanın üzerinden geçen süre, kazada yaralanan olması, hayatını kaybeden olması, hayatını kaybeden birini görme durumu, kaza sonrası psikolojik destek alma) değişkenleri açısından oluşturulan gruplar arasında örselenme sonrası gerginlik bozukluğu açısından anlamlı farklılık var mıdır?

2. Trafik kazası geçirmiş kişilerde sosyo-demografik (yaş, cinsiyet, eğitim durumu gelir durumu, evli-bekar, aile tipi.) ve trafik kazasına ilişkin (kazanın üzerinden geçen süre, kaza geçirme sayısı, kazada yaralanan olması, hayatını kaybeden olması, hayatını kaybeden birini görme durumu, kaza sonrası psikolojik destek alma) değişkenler açısından oluşturulan gruplar arasında psikolojik dayanıklılık açısından anlamlı farklılık var mıdır ?

3. Trafik kazası geçirmiş bireylerde Travma sonrası stres bozukluğu ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklemini Türkiye Cumhuriyeti Eskişehir ilinde 18 yaş ve üstü Trafik kazası geçirmiş bireylerle sınırlıdır. Araştırma 2018 Mart-Nisan aylarında gerçekleştirilmekle sınırlıdır. Katılımcılarla klinik bir görüşme yapılmadı, araştırma Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği (ÖSGB), Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YİPDÖ) ölçeklerinin ölçtüğü niteliklerle ile sınırlıdır.

1.4.Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada örneklemini oluşturan kaza zedelerin “Sosyo-Demografik Formu”, “Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği (ÖSGBÖ)”, “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YİPDÖ)”, içten, samimi, gerçek görüş ve düşüncelerini ifade ettikleri varsayılmaktadır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERCEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Açıdan Trafik ve Trafik Kazası

2.1.1. Trafik ve Trafik Kazası

İnsanların, hayvanların ve araçların karayolları üstündeki hal ve hareketlerine trafik denilmektedir. Trafik kazası ise karayolları trafik yönetmeliğince şu şekilde tanımlanmıştır: “Trafik kazası; karayolunda seyir halinde bulunan bir ve ya daha çok aracın katıldığı ölüm, yaralanma ya da ziyanla sonuçlanmış olan olaydır.” Bu tanıma göre bir olayın trafik kazası olarak değerlendirilebilmesi için bazı kriterlerin bulunması gerekmektedir. Bunlar olayın trafiğe açık cadde, sokak veya yolda meydana gelmiş olması, kaza nedeniyle bir veya daha fazla kişinin ölmesi ya da yaralanması ile kazaya en az bir hareket halindeki aracın karışmış olmasıdır.

Trafik kazaları önemli maddi ve manevi kayıplara yol açar. Ancak maddi kayıplardan daha önemlisi kişilerin bu kazalar neticesinde hayatını kaybetmesi, sakatlanması veya ruhsal ve fiziksel sağlığının bozulmasıdır. Trafik kazaları bu nedenle kişiler üzerinde travmatik etkiler gösterirler (Bayraktar, 2011).

Son yıllarda artan ulaşım imkânları, hızla artan araç sayıları gibi faktörler yüzünden yaşanan trafik kazalarının sayısı her geçen gün hızla artmaktadır (Doğrul, 2015,267). Buna bağlı olarak her yıl 1,17 milyon insan trafik kazaları yüzünden ölmekte, 20 ile 50 milyon arasında insanda yaralanmakta veya sakat kalmaktadır (Ulaştırma Kaza İstatistikleri, 2013).

2.1.2. Trafik Kazalarının Sebepleri

Trafik insan, araç ve çevre unsurlarından meydana geldiği için trafik kazalarında da bu üç unsur ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle trafik kazaları temel olarak insan (sürücü, yaya ve yolcu) kaynaklı, araç kaynaklı ya da çevresel kaynaklı sebeplerden dolayı ortaya çıkmaktadırlar (Demiröz, 2006).

TÜİK tarafından Türkiye’de meydana gelen trafik kazalarıyla ilgili olarak 2014 yılında yapılan bir çalışmada kazaların % 88,62’sinin sürücü kaynaklı, % 9,38’inin yaya

kaynaklı, % 0,47'sinin yolcu kaynaklı, % 0,95'inin yol kaynaklı ve % 0,58'inin araç kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre insan kaynaklı kusurların toplam trafik kazalarının % 98,47'sine sebep olduğu görülmektedir (TÜİK, 2014). Ancak tüm dünyada bu durum geçerli değildir ve insan kaynaklı kusurların trafik kazalarına olan etkisinin %50'ye kadar düştüğü ülkelerde vardır (Demiröz, 2006).

İnsan kaynaklı sebeplerin başında trafik kurallarına uyulmaması gelmektedir. Aşırı hız, hatalı sollama, takip mesafesinin dikkate alınmaması gibi kural ihlalleri trafik kazalarının başlıca sebepleri arasındadır. Bunun yanında uykusuzluk, dikkatsizlik, alkollü ya da uyuşturucu madde etkisi altında araç kullanımı gibi insan kaynaklı sebeplerde başlıca trafik kazası sebepleridir. Kimi zamanda kullanılan ilaçlar reflekslerin zayıflamasına ya da kontrolsüz davranışlar gibi yan etkilere yol açarak trafik kazalarına sebep olabilmektedirler.

Trafik kazasına sebep olan insan dışı faktörler ise araçtaki bazı kusurlar ile yol ve hava şartlarıdır. Örneğin frenlerin düzgün çalışmaması, yolun karanlık olması, yolda büyük bozuklukların, tümsek ve çukurların bulunması, yağmur veya kar nedeniyle yolların kayganlaşması, aşırı soğuk nedeniyle yolda buzlanmaların meydana gelmesi gibi durumlar trafik kazalarına sebep olabilmektedir. Ancak sebep ne olursa olsun alınacak uygun önlemlerle trafik kazalarını önlemek mümkündür (Dinçer, 2017).

2.1.3. Trafik Kazalarının Önlenmesi

Trafik kazalarının önlenmesi amacıyla alınacak önlemler literatürde 4E kavramı ile ifade edilmektedir. Bunlardan ilk üçü kaza öncesi kazayı önlemeye yönelik önlemleri kapsarken sonuncusu ise kazanın ardından meydana gelecek zararı azaltmaya yöneliktir. Bu 4E'nin açılımı şu şekildedir (Öztürk, 2013):

- Engineering (mühendislik): Öncelikli olarak yolların ve taşıtların mühendislik hesaplarıyla birlikte tüm teknik konuları içerir.
- Education (eğitim): Trafikteki insan unsuru olan sürücü, yolcu ve yayaları trafik güvenliğini sağlamak amacıyla uygun biçimde davranmaya yöneltmeye dönük çalışmalardır.

- Enforcement (denetim): Trafik kazalarının başlıca sebeplerinden biri olan trafik kurallarına uyulmasını sağlamak amacıyla etkin ve caydırıcı cezai düzenlemeleri ve kesintisiz denetimi kapsar.
- Emergency (acil yardım): Kaza sonrası yaralıya yapılacak ilk ve acil tıbbi müdahale ile kaza nedeniyle ortaya çıkan sakatlık vb. zararların en aza indirilmesine yönelik çalışmalardır.

Ancak bahsettiğimiz gibi ülkemizde trafik kazalarının %98,47'sinin insan kaynaklı olması bunlar arasında en çok eğitimin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Trafikte eğitim; sürücü eğitimi, yaya eğitimi, yolcu eğitimi, uygulatma ve denetimi yapan polis ve jandarmanın eğitimi gibi birçok kesimi kapsar. Yeterli düzeydeki bir trafik eğitimi, kazaların ciddi biçimde azalması bakımından oldukça önemlidir (Gökdağ ve Atalay, 2015).

2.2. Trafik Kazalarının Psikolojik Travma Kapsamında Değerlendirilmesi

Psikolojik örselenme bireyin yaşamını, vücut bütünlüğünü ya da ruhsal dengesini tehdit eden, ve duygusal anlamda üstünden gelmekte zorlandığı olaylar, deneyimler veya durumlardır (Yumbul, 2011). Travmatik olay nedeniyle kişi karşı koyamayacağı bir güç tarafından çaresizliğe itilmiş bir hal yaşar ve olağan başa çıkma tepkilerini gösteremez. Trafik kazalarının yanında sel, deprem, ölümcül bir hastalık tanısı almak gibi durumlar insanların bir müdahalede bulunamayacağı ve başa çıkmakta zorlanacağı durumlar olduğundan psikolojik travma olarak değerlendirilmektedirler.

Trafik kazaları da kişilerde hem fiziksel hem de psikolojik travmaya yol açabilirler. Kazaya bağlı olarak kişilerin psikolojik tepkiler göstermesi gayet doğaldır. Bazı kişiler kaza nedeniyle oluşan yeni duruma kolay bir şekilde adapte olup bir süre sonra sıkıntılarını atlatabilirken bazı kişilerde ise kazaya bağlı olarak psikiyatrik sendrom veya semptom kümeleri ile karşılaşılır. Bu kümeler genelde örselenme sonrası gerginlik bozukluğu, travmatik yas, depresyon, akut stres bozukluğu, panik bozukluğu, uyum bozukluğu, fobiler, yaygın anksiyete bozukluk, şizofreni, obsesif-kompulsif bozukluk, diğer psikotik bozukluklar, somatoform bozukluklar, dissosiyatif bozukluklar ile alkol ve madde kullanım bozukluklarıdır (Bayraktar, 2011). Kişiler yaşanan kazaya bağlı olarak bu bozukluklardan tanı alacak düzeyde belirti göstermeseler de yaşanan travmatik olayların onların işlevsellik düzeylerinde olumsuz tesirleri görülebilmektedir.

2.2. Örselenmenin Tanımı

Örselenmeyi kişinin fiziksel, davranışsal ve duygusal bütünlüğünü tehdit eden, normal yaşam şartlarını güçleştiren ve baş edilmesi zor durum ve yaşantılar olarak ifade etmek mümkündür (Tel, 2017). American Psychological Association (APA) ise örselenmeyi “Bireyin, gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi, ağır yaralanma ya da kendisinin ya da başkalarının fizik bütünlüğüne bir tehdit olayını yaşadığı, böyle bir olayla karşılaştığı ya da böyle bir olayla karşı karşıya geldiği durumlar” olarak tanımlamaktadır. Örselenme bir kereye mahsus bir olay olabileceği gibi süregelen bir olayda olabilir. Bir olayın travmatik olarak nitelendirilebilmesi için sıradan olmayan ani ve beklenmedik bir olay olması, kontrol edilebilmesinin güç olması, kalıcı ve kronik sorunlara sebep olması ve yaşanan olayın sorumlusu olarak başkalarının suçlanması durumunun varlığı gereklidir (Bayraktar, 2011).

Trafik kazaları, ani ölümler, şiddete maruz kalma, tecavüze uğrama, yangın, gasp edilme, sakat kalma, boşanma, terk edilme, aşağılanma, ihmal gibi durumlar sonrasında kişilerin örselenme yaşamaları ihtimali yüksektir (Ofraz vd., 2010). Örselenme nedeniyle kişinin çevresiyle olan uyumu azaldığı gibi gündelik yaşamı devam ettiren pek çok işlevi de hasara uğrar.

2.2.1. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu (ÖSGB)

Örselenme sonrası gerginlik bozukluğu (ÖSGB), kişinin beden bütünlüğünü tehdit altında, çaresiz bırakan ve dehşet duygusu yaratan, olağan ya da olağandışı, kişinin baş edebileceği seviyenin üstünde, oluşan örselenme sonucu ortaya çıkan ve süregelenleşme karakteristiğine sahip bir psikolojik bozukluktur (Akçay, 2013). APA’nın ÖSGB tanımı ise şu şekildedir: “ÖSGB, aşırı strese yol açan bir olayın ardından bireyde gözlemlenen ciddi, yoğun ve gereğinden uzun süre devam eden semptomlar grubunu tanımlayan tanı kategorisidir.” (Tüfekçi, 2011).

Kişinin ÖSGB tanısı alması için belirtilerin en az bir ay boyunca devam etmesi, klinik açıdan önemli sıkıntılara sebep olması veya mesleki, sosyal vb. alanlarda işlevselliğin bozulmasına yol açması gerekmektedir. Bu belirtiler 1-3 ay boyunca sürmüştse “akut”, bundan uzun süreli ise “kronik” olarak nitelendirilir. Travmatik olayın yaşanmasının üzerinden 6 ay geçtikten sonra bu belirtiler ortaya çıkarsa bu durum “geç başlangıçlı ÖSGB” olarak ifade edilir (Sağaltıcı, 2013).

2.2.2. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Tarihsel Gelişimi

Travmaların kişiler üzerindeki olumsuz tesirleri ile ilgili bilimsel çalışmalar daha önceleri de yapılmış olsa da bu konuya odaklanmanın 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında gerçekleştiği görülmektedir (Lotfi, 2017). Özellikle modern silahların kullanıldığı savaşların ardından yaşanan büyük yıkımlar ilk başlarda “asker tükenmişliği”, “gülle etkisi” gibi değişik isimlerle adlandırılmışlarsa da özellikle 2. Dünya savaşının ardından ÖSGB kavramı literatürde kullanılmaya başlanmıştır (Akçay, 2013). Daha sonra özellikle Vietnam savaşında yer alan askerlerin yaşadıkları problemler ÖSGB konusundaki çalışmaları hızlandırmıştır. Savaşa katılan ve değişik travmatik deneyimler (esir alınma, yaralanma, sakat kalma vb.) yaşayan askerlerin % 65’ e varan bir oranda ÖSGB tanısı alması birçok bilim adamının bu konu üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur (Yücel, 2015).

Bu çalışmaların neticesinde “örselenme sonrası gerginlik bozukluğu” ilk kez 1980 yılında APA tarafından psikiyatrik bir tanı olarak nitelendirilmiş ve DSM-III’te yer almıştır. Ancak DSM-III’de yapılan ÖSGB tanılamasına göre kişi klinik olarak semptomlara sahip olsa da stresör kriterleri karşılayamadığı için ÖSGB tanısı alamamaktaydı. Çünkü DSM-III’de tanı kriterleri içinde yer alan örselenme kavramı “hemen hemen tüm bireylerde stres ortaya çıkarabilecek durum” olarak nitelendirilmesine karşın daha sonra yapılan tartışmalarda ÖSGB’de kullanılan travma kavramının ağrıya benzer şekilde, dışarıdan başka kişilerce algılanabilen objektif bir durum olmadığı ve kişinin sahip olduğu özelliklerin örselenmenin klinik sonuçları üzerinde farklılıklar oluşturduğu fikri ortaya çıkmıştır. Travmatik olaylar sonrasında bu duruma maruz kalan tüm kişilerin aynı tepkiyi vermediği ve hepsini farklı derecelerde etkilediğine dair bilgilerle desteklenen bu durum sonrasında DSM-IV-TR de örselenme tanımı güncellenmiştir. Aynı zamanda ÖSGB semptomları da üç başlık altında toplanmışlardır ve bunlar yaşantılanma, kaçınma ve aşırı uyarılmışlık olarak belirlenmiştir. DSM-IV-TR ile yapılan bu değişikliklerin ardından birçok hastanın ÖSGB tanısı aldığı görülmüştür. Yapılan çalışmalarda çocuklar ve ergenlerin daha çok ÖSGB yaşadığı gözlemlenmiş ve bunun neticesinde DSM-IV-TR’de çocuklarla ilgili durumlarda belirtilmiştir. Son olarak 2013 yılında yayınlanan DSM-V’de ÖSGB anksiyete ile ilişkili bozukluklar bölümünden çıkarılmış ve travma ve stresörler ile ilişkili bozukluklar bölümüne yerleştirilmiştir (Usta, 2017).

2.2.3. DSM-V Göre Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğunun Tanı Kriterleri

Aşağıda verilen tanı kriterleri altı yaş üstü çocuklar, gençler ve yetişkinler için geçerlidir.

A. Aşağıdaki durumlardan biriyle ve ya daha fazlasıyla, gerçek ya da göz korkutucu bir şekilde ağır yaralanmayla ya da ölümle karşılaşmış olma veya cinsel saldırıya uğramış olma

1. Doğrudan örseleyici olay veya olaylar ile yaşama.
2. Başkalarının başına gelen olaylarla birebir doğrudan tanık olmak.
3. Aile fertlerinden bir veya daha fazlasının ve arkadaşlarının başına gelen örseleyici bir olaydan haberdar olma, beklenmedik bir anda kaza sonucu ölüm haberi almak.
- 4.Örseleyici olayların yıpratıcı ayrıntılarıyla tekrarlayıcı bir biçimde ya da aşırı bir düzeyde maruz kalma (örn: insan kalıntılarını toplayan ilk kişiler; çocuk sömürsünün detaylarıyla yeniden rastlaşan polis memurları

Not: Böyle bir olay veya olaylarla güz güze gelme, işle ilgili olmadıkça, elektronik yayın ortamları, TV, sinema ya da görüntüler aracılığıyla olmuş ise A4 tanı ölçütü uygulanamaz.

B. Örseleyici olay ve olaylar çerçevesinden sonra süregelen, örseleyici olay veya olaylara ilişkin, istemsizce gelişen aşağıdaki belirtilerin birinin veya birden fazlasının varlığı:

1. Örseleyici olay veya olayların tekrarlayıcı, istemsizce süre gelen, bunalıtı veren anıları.

Not: Altı yaşından büyük çocuklarda, örseleyici olay veya olayların kapsandığı konuların ya da olay veya olayların birtakım yönlerinin dışı vurulduğu süregelen oyunlar gözlemlenebilir.

- 2.İçeriği ya da duygulanımı örseleyici olay veya olaylarla ilişkili, tekrarlayıcı bunalıtı veren kabuslar.

Not: Çocuklar, içeriği belirli olmayan korkutucu kabuslar görebilirler.

3. Bireyin örseleyici olay veya olayları tekrar oluyormuş gibi hissettiği ya da davrandığı dissosiyasyon tepkileri (örn. geçmişe dönmeler). (Bunun gibi, belirli bir görülme aralığında yüz üstüne çıkabilirler; en uç durumu, o anda kapsamında olan bitenin tam olarak farkında olmamadır).

Not: Çocuklar, oyun sırasında, örselenmeyle ilgili tekrardan canlandırma animasyon sergileyebilirler.

4. Örseleyici olay veya olayları sembolize eden ya da anımsatan iç ya da dış uyaranlarla rastlaşınca yoğun ve derinlemesine bir ruhsal sıkıntı yaşama.

5. Örseleyici olay veya olayları simgeleyen ya da anımsatan iç ya da dış uyarıcılara karşı fizyolojik belirtiler sergileme.

C.Aşağıdakilerden her ikisinin birlikte olmasıyla ve ya tekinin olmasıyla belirti, örseleyici olay veya olaylardan sonra ortaya çıkan, örseleyici olay veya olaylara ilişkin uyarıcılardan daima bir biçimde uzaklaşma:

1. Örseleyici olay veya olaylarla ilişkili ya da benzeyen, bunaltı veren anılar, düşünceler ya da duygulardan uzaklaşma veya bunlarda uzak durmaya özen gösterme.

2. Kendisi, başkaları ya da dünya ile ilgili olarak, sürekli ve abartılı olumsuz inanışlar ya da beklentiler (örn. “Ben kötüyüm” , “Hiç kimseye güvenilmez”, “Dünya tamamen tehlikeli bir ortam”).

3. Örseleyici olay veya olayların sebepleri ve sonuçlarıyla ilgili olarak, kendisini ya da başkalarını suçlamasına yol açan, daimi gösteren kötü bilişler.

4.Daimilik gösteren olumsuz duygusal durum (örn. dehşet, utanç, öfke, korku, ve ya suçluluk).

5. Etkinliklere olan ilginin, katılımın aşırı derecede azalması

6. İnsanlarla yardımlaşma ve ya onlardan kopma, uzaklaşma.

7.Süre gelen olumsuz duygular yaşama (örn. Mutluluğu, neşeyi ya da sevgi duygularını yaşayamama).

E. Aşağıdakilerden ikisinin ve ya fazlasının olmasıyla belirli, örseleyici olay veya olayların meydana gelmesinden sonra başlayan ya da kötüleşen, örseleyici olay ve olaylarla alakalı, uyarılma ve teki gösterme biçiminde belirli değişiklikler olması:

1.İnsanlara ya da nesnelere karşı kışkırtma olmadan ya da çok az kışkırtma sonucunda sözel ya da sözel olmayan saldırganlıkla dışa vurulan, kızgın davranışlar ve öfke patlamaları.

2.Dikkatsiz davranma ya da kendine zarar verme davranışlarında bulunma.

3. Aşırı uyarılma

4. Abartılı bir şekilde irkilme ve bu duruma tepki gösterme

5. Odaklanmakta güçlük çekme

6. Uyku bozukluğu (örn. Uykuya dalmakta ya da uykuyu sürdürmekte zorlanmak veya sakinlik barındırmayan bir uyku uyuma).

F. Bu bozukluk (B, C, D ve E tanı ölçütleri) bir aydan daha uzun sürer.

G. Bu bozukluk, klinik açıdan belirli bir bunaltı ve ya toplumsal, mesleki ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşüşe sebep olur

H. Bu bozukluk, bir maddenin (örn. alkol,ilaç) ya da başka bir sağlık durumunun fizyolojiyle ilişkili etkilerine bağlanamaz (Köroğlu, 2014).

2.2.4. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğunun Semptomları

2.2.4.1 Genel Görünüm ve Davranış

Hastanın genel görünümünde en ön plana çıkan durum aşırı telaş ve korku halidir. Kişi normal şartlarda önemsenmeyecek uyarıcılara karşı ileri seviyede duyarlılık gösterir ve en küçük bir uyarı karşısında irkilerek tepki verir. Yerinde duramayacak seviyede huzursuzluk hâkimdir ve ellerde titreme görülebilir.

2.2.4.2 Konuşma ve İlişki Kurma

Belirgin bir bozukluk gözlemlenmese de aşırı duyarlılık ve telaş sebebiyle kişi uyarıcı durumlardan kaçınmaya meyillidir. Hastaların bazılarında ise ilişkilerde duygu azalması ve ilgisizlik hali görülür. Hasta suskun kalıp olayları anlatmaktan kaçınabilir.

2.2.4.3 Duygulanım

Hastanın duygu durumunda bunalma hâkimdir. Travmaya neden olan olay hatırlandıkça ya da rüya yoluyla tekrar yaşandıkça hastanın bunalma durumu artar. Kişi bu nedenle tedirgin ve huzursuzdur. Bu durumun uzun süre devam etmesi halinde ise hastada çökkünlük durumu gelişebilir. ÖSGB hastaları duygusal bir uyuşukluk hali içindedirler ve genel olarak insan ilişkilerinde ilgileri azalmıştır. Hastada haz alamama, çevreye karşı ilgisizlik, çabuk sinirlenme, tepkisizlik ve öfke patlaması halleri görülebilir.

2.2.4.4 Bilişsel Yetiler

Hasta travmatik olayın bir bölümünü çok iyi hatırlarken önemli bazı kısımlarını ise hatırlayamaz. Başka olaylara karşı ilgi göstermez ve dikkati azalmış durumdadır. Hasta unutkanlıktan şikâyetçidir. En büyük belirti ise travmatik olayın sık bir şekilde anımsanması ve anımsama ile olayın tekrar tekrar yaşanıyor olarak algılanmasıdır (*flashback*). Olaya ait beliren görüntüler, algılar ve düşünceler tekrarlayıcı özelliktedir. Aynı tekrarlama durumu rüyada da gerçekleşir. Hasta travmatik olayı rüyasında sık sık görür ve korku ile uyanır.

Algılama seviyesi çok ileridir. Hafif uyarılar dahi şiddetli bir biçimde algılanır ve irkilme ile cevap verilir. Halüsinasyon ve yanılsama durumları görülebilir. Hasta dikkatini bir konu üzerine yoğunlaştırmakta güçlük çeker. Yönelimde ise

bozukluk görülmez. Bazı ağır vakalarda zihin karışıklığı, şaşkınlık veya bellek bozuklukları ortaya çıkabilir. Derealizasyon, amnezi, depersonalizasyon türünden dissosiyatif semptomlar görülebilir.

2.2.4.5 Düşünce Süreci ve İçeriği

Düşüncede belirgin bir bozukluk görülmezken düşünce içeriğinde travmatik olayın tekrarlayan bir biçimde hatırlanması ve yeniden yaşanması hastada tedirginliğe sebep olur. Hasta her ne kadar olayı unutmak ve düşünmemek için yoğun çaba harcasa da travmatik olay ayrıntılarıyla birlikte düşünce de tekrar tekrar yaşanır. Olayı hatırlatan veya simgeleyen uyaranlar karşısında belirtilerin şiddeti artar. Hasta olaydan sağ kurtulması nedeniyle kendisini suçlayabilir. Bazı durumlarda da hasta çevresini suçlar ve gelecekle ilgili endişeler taşır.

2.2.4.6 Fizyolojik ve Bedensel Belirtiler

Hastada bunalma ve korku durumlarına ait tüm fizyolojik ve bedensel belirtiler vardır. Organizma sürekli bir uyarılma halinde ve irkilmeye hazır durumdadır. Rüya da travmatik olayın tekrar tekrar yaşanması uyku kalitesini çok düşürür. Hatta rüyasında aynı olayı tekrar yaşamak istemeyen hasta bilinçli bir biçimde uyumamaya çalışır (Binay, 2016).

2.2.5. ÖSGB'nin Klinik Alt Tipleri

2.2.5.1 Karmaşık Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu (KÖSGB)

Bu alt tipte belirtiler daha karmaşık ve zengin olmakla birlikte kimlik organizasyonuna etki eden çok boyutlu kişilik değişikliklerinin mevcudiyetide söz konusudur. KÖSGB’de dürtü ve duyguların düzenlenmesinde sıkıntılar, bilinç ve dikkat değişiklikleri, diğer insanlarla ilişkilerde yaşanan problemler, negatif kendilik algısı, anlamlandırma sistemlerinde bozukluk ve bedenselleştirme gibi problemler görülür (Taycan ve Yıldırım, 2015).

KÖSGB’yi ÖSGB’den ayıran temel nokta kişinin benliğini kaybetmesi ve bunun neticesinde gösterdiği tepkilerdir. KÖSGB hastası yetişkinlerin çocuk sahibi olduklarında aşırı güvensizlik halini çocuklarına artırma ihtimalleri çok yüksektir. Bu

durum da çocukta sosyal ve duygusal gelişmelerde sıkıntılar görülmesine yol açar (Uçak).

2.2.5.2 Dissosiyatif Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu(DÖSGB)

Fonksiyonel nöro görüntülemenin de kullanıldığı, erişkinler ve çocuklar üzerinde yapılan çalışmalarda dissosiyatif semptomlarla karakterize farklı bir ÖSGB alt tipi tespit edilmiştir.

DÖSGB hastalarında özellikle dissosiyatif semptomlar, duygulanım ve davranış bozuklukları ile bunlara eşlik eden psikiyatrik bozukluklar ve genel tıbbi hastalıklar belirgindir. Bu hastalarda dış uyaranlara yanıt azalmıştır, dissosiyatif amnezi gibi bellek bozuklukları, farkındalık ve kimlik sorunları (derealizasyon ve depersonalizasyon) görülür. Depersonalizasyon yaşayan hastalar fiziksel ve duygusal olarak benliklerinden uzak ve bir filmdeymiş hatta ölüymüş gibi hissederek. Derealizasyon halini ise hastalar dünyanın gerçek üstü, gerçek dışı, sisli veya uzak görünmesi olarak tanımlarlar. Bununla birlikte tanıdık yer ve kişilerde yabancı gelebilir (Yılmaz, 2016).

2.2.6 Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu'nun Etiyolojisi

Aynı travmatik olayı yaşayan kişilerde ÖSGB'nin görülüyor olması, çoğu kişi için sıradan denebilecek bir olayın bazı kişilerce sahip olduğu öznel anlam nedeniyle ÖSGB'ye sebep olması gibi durumlar ÖSGB'ye travmatik bir olayın neden olduğunu ancak bu rahatsızlığın ortaya çıkmasında birden fazla etkenin rol oynadığını göstermektedir. Bu etkenlere baktığımızda ÖSGB'nin ortaya çıkmasında üç etkenin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar yaşanan travmanın şiddeti ve niteliği, travma durumunu yaşayan bireyin özellikleri ve örselenme sonrasında yaşanan ortamın özellikleridir. Bunlarla birlikte kültürel ve etnik faktörlerinde kişinin ÖSGB yaşamasında ve tedaviye verdiği cevap üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (Bilgiç, 2014).

ÖSGB'nin etiyojisini açıklayan psikodinamik, bilişsel ve davranışsal olmak üzere 3 temel model vardır. Psikodinamik modele göre travmatik deneyim iç çatışmayı harekete geçirir. Freud, şiddetli Örselenmelerin tüm savunma düzeneklerini aşarak ağır, acı verici biçimde yaşandığını, represyonun yetersiz kaldığını, egonun bu durumla baş edebilme zorluğunun kalmadığını söylemektedir. Baş etmekte zorlanan arbedeler

neticesinde kaçınma ve çekilme durumları başlamakta kişi çaresizlik ve yalnızlık hissetmektedir (Ural, 2016).

Bilişsel modele göre ise ÖSGB'ye travmatik olay değil bireyin bu olay karşısında verdiği tepki neden olmaktadır. Örselenme nedeniyle ortaya çıkan sıkıntılardan kurtulmak için hasta amnezi, hissizleşme ve inkar gibi disosiyatif stratejiler kullanır. Bu durum örselenme anında gerekli olsa da ilerleyen zamanlarda da kullanılması duygusal işlemeyle engel olur.

Davranışçı kurama göre ise örselenme (koşulsuz uyaran) yaşayan kişi bu olayı merkeze alan ve travmayı hatırlatan öğeleri (koşullu uyaran) eşleştirir ve bu tür durumlar karşısında üzüntü duyacağını öğrenir. Bu sebeple hasta hem koşullu hem de koşulsuz uyaranlardan kaçınır. Birçok farklı uyarana aynı cevabın verilmesiyle bu tutum genelleştirilmiş olur ve gerçekte böyle bir cevabın verilmesinin gerekmediği durumlarda bile uyarılmışlık hali ortaya çıkar (Bilgiç, 2014).

2.2.7. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğunun Prevalansı

Yaşanan örselenmenin büyüklüğü, bireyin travmatik deneyim karşısındaki öznel duyarlılığı, örselenme anında, öncesinde ve sonrasında ortaya çıkan birçok etken ve kişilerin bu durumla başa çıkma becerileri ÖSGB'nin gelişiminde ve buna bağlı olarak saptanan prevelans değerleri üzerinde etkili olmaktadır. Bunun dışında kullanılan ölçme araçları ve araştırmalarının örnekleme de araştırmalarda farklılıklar ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Baysak, 2010).

ÖSGB'nin prevelansını bulmaya yönelik yapılan çalışmalarda bu duruma bağlı olarak farklı sonuçlar elde edilmiştir. Farklı merkezlerde yürütülen çalışmalarda ÖSGB'nin yaşam boyu prevelansı %1-%14 arasında değişmektedir. Travma yaşayan çocukların ise %34,5'inde ÖSGB görülmektedir (Kılıç, 2016). ÖSGB kadınlarda (%10-%14), erkeklere (%5-%6) göre daha yaygın olarak görülmektedir (Binay, 2016).

Trafik kazası, hırsızlık, yangın, cinsel saldırı, örseleyici bir ölüme tanıklık etme, fiziksel bir saldırıyla karşılaşma, savaşta bulunma ve diğer travmatik deneyimlerin ayrı ayrı bölümlendirildiği bir çalışmada ÖSGB'nin en yaygın olarak %14 oranı ile cinsel saldırı sonucu ortaya çıktığı saptanmıştır. Bunu %13 oranı ile fiziksel saldırı ve %12 ile trafik kazası durumları seyretmiştir.

ÖSGB'ye neden olan en önemli travmatik vakalardan biri olan doğal afetlerin özellikle depremin ÖSGB prevelansını arttırdığı gözlemlenmiştir. Bu konuda değişik ülkelerde yapılan çalışmalarda deprem sonrasında ÖSGB prevelansı Hindistan'da % 23, Ermenistan'da % 67 Çin'de % 24 olarak saptanmıştır. Ülkemizde 1999 yılında yaşanan depremin ardından yapılan çalışmada ise ÖSGB yaygınlığı %23 olarak bulunmuştur (Baysak, 2010).

2.2.8. Örselenme Sonrası Gerginlik Belirtileri

ÖSGB'nin 3 temel belirtisi yeniden yaşama (hatırlama), kaçınma ve aşırı uyarılma halidir. Yeniden yaşama durumunda hasta travmatik deneyim ile ilgili anıları sık sık hatırlar ve bu olaya ait görüntüler, sesler onları hatırlatacak bir durum yokken dahi kişinin zihninde belirir. Bu durum hastada rahatsızlığa neden olarak çarpıntı, iç sıkıntısı, titreme, nefes alamama ve terleme gibi durumlara yol açar.

Kaçınma durumunda, bireye olay mahallini anımsatan yer, vaziyet, konuşma, hatta duygu ve düşüncelerden olabildiğince uzak kalmaya çalışır. Olayı anımsatan büyük bir problem, acı ve korku hissine neden olduğu için birey olayı anımsatan yerlere gitmekten kaçınır, bu konular hakkında konuşmaz ya da konuşulan yerlerden uzak kalmaya çalışır. Enkaz altında kalmış bazı kişiler evin enkazının bulunduğu mekanı, hatta o şehri ziyaret edemeyebilir, olay hakkında konuşmayabilir.

ÖSGB hastalığının bir diğer belirtisi olan aşırı uyarılma halinde hastalar kendilerini sürekli tetikte ve diken üstünde hissederler. Aynı olayı her an tekrar yaşayacakmış gibi düşünürler. Bu nedenle hastada aşırı tedbirli davranışlar gözlemlenir. Bununla birlikte ani ses ve hareketlere yerinden sıçrayarak veya irkilerek tepki gösterirler. Birinin aniden odaya girmesi, kapı çarpması gibi beklenmedik durumlar karşısında uzun süre nefes darlığı, çarpıntı, terleme gibi haller görülür.

2.2.9. Trafik Kazasına Bağlı Gelişen ÖSGB ve Depresyon

Tüm dünyada önemli bir sorun olan trafik kazaları sadece bedensel yaralanmalara neden olmakla kalmayıp aynı zamanda önemli ruhsal bozukluklara da yol açmaktadır. Hiç şüphesiz bu bozuklukların en önemlilerinden biri de örselenme sonrası gerginlik bozukluğudur. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda insan kaynaklı travmatik vakaların doğal olaylardan kaynaklanan travmatik vakalara nazaran daha

ciddi problemlere yol açtığı tespit edilmiştir (Foa vd, 1999). Trafik kazalarında da insan kusurunun varlığından dolayı yaşanan travmatik deneyimle baş edilmesinde doğal olaylardan daha fazla zorlanıldığı görülmüştür. Trafik kazası geçirmiş kişiler üzerindeki bir çalışmada akut sinir bozukluğu tanısı almış kişilerden %83'ünün ilerleyen dönemlerde ÖSGB tanısı aldığı ortaya konmuştur (Dürü ve ark, 2006, 5). Bir başka çalışmada ise trafik kazasından hemen sonra bir takım örselenme sonrası gerginlik bozukluğu belirtilerini göstermenin, yaşanan kazanın ciddiyeti ve yarattığı fiziksel veya maddi etkiyle doğrudan ilişkili olduğu kanıtlanmıştır (Tüfekçi, 2011).

Salter ve Stallard tarafından yapılan çalışmada trafik kazası yaşamış 158 çocuktan %37'sinin ÖSGB belirtileri gösterdiği saptanmıştır (Salter ve Stallard, 2004). Jeavons ve Godber tarafından trafik kazası geçirmiş 107 kişi üzerinde yapılan bir başka araştırmada ise yaşanan örselenme sonrası gerginliğin artmasının kişinin hissettiği “kendilik değerinde” önemli miktarda azalmaya yol açtığı tespit edilmiştir (Jeavons ve Godber, 2005). Ülkemizde ise Özaltın ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada trafik kazası geçirmiş ve ortopedik yaralanması bulunan 40 kişi ile bir trafik kazasına bağlı olmadan ortopedik yaralanma geçirmiş 26 kişilik bir kontrol ekibi üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Bunun sonucunda trafik kazası geçirmiş kişilerin %17'sinin ÖSGB hastası olduğu tespit edilmiş ancak kontrol grubunda ÖSGB hastasına rastlanmamıştır. ÖSGB oluşumunda kaza öncesi psikiyatrik bozukluk öyküsü olanların ve kadınların ağırlıkta olduğu da saptanmıştır (Özaltın ve ark., 2004). 1999 yılında yapılan bir başka çalışmada ise bu çalışmada elde edilen sonuçlara çok benzer sonuçlar elde edilmiş ve trafik kazası geçirenlerin %17,4'üne ÖSGB tanısı konmuştur (Sayıl ve ark., 1999).

Bütün bu çalışmalar trafik kazası yaşamış insanlarda yaşanan travmatik deneyimin tek başına bir etken olmamakla birlikte ÖSGB görülme ihtimalini artırdığını ortaya koymaktadır. Bu kişilerde ÖSGB' nin ortaya çıkmasında yaşanmış diğer travmatik deneyimler, yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyi gibi faktörlerinde etkili olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur.

Trafik kazaları sonrası ortaya çıkan rahatsızlıklar ÖSGB ile sınırlı kalmamaktadır. Trafik kazaları ÖSGB haricinde de kişilerde uzun süre devam eden pek çok ruhsal problemlere yol açmaktadır ve bunların başında da depresyon gelmektedir.

Depresyonun en çok görülen belirtileri isteksizlik, halsizlik, moral kaybı, uyku ve iştah kaybı ve hayattan haz alamamadır. Depresyon psikolojik örselenmeden sonra ilk kez ortaya çıkacağı gibi, daha önce depresyon geçirmiş kişilerde depresyonun nüksetmesi halinde de görülebilir.

ÖSGB yaşayan hastalarda depresyon görülme ihtimalinin de arttığını gösteren çalışmalar mevcuttur. Öztalın ve ark. tarafından yapılan bahsettiğimiz çalışmada trafik kazaları sonrası yaşanan ÖSGB ve depresyonun birbirini nasıl etkilediği konusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: 3.ayda ÖSGB hastalarının %67'sinde ve 6. ayda ÖSGB hastalarının %50'sinde ÖSGB'ye eşlik eden depresyon durumu gözlemlenmiştir. Yurt dışında yapılan başka bir çalışmada da benzer sonuca ulaşılmış ÖSGB hastalarının %43-%53'ünde depresyon görüldüğü bulunmuştur. Bu çalışmalar trafik kazasına bağlı gelişen ÖSGB ile depresyon arasında sıkı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3 Psikolojik Dayanıklılık

Psikolojik dayanıklılık, kişilerin karşılaştıkları değişik güçlükler ve zorluklar karşısında kendisini toparlama gücü ya da bunların üstesinde gelebilme yeteneği olarak ifade edilir. Bu zorluklar bir örselenme, ciddi sağlık problemleri, maddi problemler veya aile ve ilişkilere bağlı sıkıntılar olabilir. Bir stresörle karşılaşılması psikolojik dayanıklılığın gelişmesi açısından gereklidir. Maruz kalınan risklerin belirlenerek, bunların olası olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması ya da azaltılması için koruyucu etkenlerin tespit edilmesi önemlidir (Çam, 2017).

2.3.1. Psikolojik Dayanıklılığın Boyutları

Psikolojik dayanıklılık kontrol, bağlanma (kendini adama) ve meydan okuma boyutlarının birleşimi olarak ortaya çıkar. Birbiriyle bağlantılı olan bu üç boyut stres yaratan zorluklar karşısında oluşan riskleri bertaraf edecek güç ve motivasyonu sağlar (Ghorbani ve ark, 2000).

Kontrol: Zorluklar karşısında kişinin çaresizlik hissetmesi yerine bu zorlukları etkileyebilecek ve değiştirebilecek güce sahip olduğuna inanması ve bu yönde davranması eğilimidir.

Bağlanma (Kendini Adama): Bireyin hayatın değişik alanları ile ilgili olma eğilimidir. Bu tür bireyler hayatta hangi durumla karşılaşılırsa karşılaşsınlar yaşanan

deneyime yabancılaşmak yerine kendilerini bu deneyime ortak etme eğilimi içinde bulunurlar.

Meydan Okuma: Bu boyut değişime olan inancı ifade eder. Değişim, kişinin güvenliğini tehlikeye düşürecek bir tehdit olarak değil, gelişimi destekleyen ve teşvik eden bir unsur olarak değerlendirilir. Bu değerlendirmenin nedeni ise meydan okuma özelliğine sahip kişilerin yaşamış oldukları değişimi yeniden düzenleyebilecekleri yönündeki inançlarıdır (Ağırkan, 2017).

2.3.2. Psikolojik Dayanıklılık ile İlgili Faktörler

Psikolojik dayanıklılıkla ilgili faktörler bireyi olumsuz durumlar karşısında koruyan ve yapıcı etki vermesine yardım eden faktörlerdir. Bu faktörler ikiye ayrılır bunlar içsel faktörler ve dışsal faktörlerdir.

a) İçsel Faktörler:

İçsel faktörlerin başında kişinin sağlık durumu gelir. Sağlıklı bireylerin psikolojik dayanıklılığı daha yüksektir. Benzer şekilde genetik faktörlerde psikolojik dayanıklılık üzerine etki eder ve kalıtsal sorunları daha az olan bireylerde psikolojik dayanıklılık yüksektir. Sakin ve uysal bir mizaç sahibi bireyler stresle daha kolay baş ederler bu da onların psikolojik dayanıklılığını artırır. Bir diğer faktör ise cinsiyettir ve yapılan çalışmalar kadınların erkeklerden daha yüksek psikolojik dayanıma sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca zeka seviyesi ile birlikte psikolojik dayanım da artar.

Bu faktörlerin yanı sıra başa çıkma yeteneği, kendini olumlu tanımlama, kişiler arası ilişkileri olumlu tanımlama yani çevresi ile duyarlı, tutarlı, empatik ve sevecen ilişki kurma özelliklerine sahip bireylerin psikolojik dayanımı daha fazladır (Eminağaoğlu, 2006).

a) Dışsal (Çevresel- Ailesel) Faktörler:

Dışsal faktörler aile içindeki ve ailenin dışında kalan kişilerle kurulan ilişkilerden oluşur. Kalabalık olmayan, organize, kişisel farklılıklara saygılı, güveni teşvik eden tutarlı ve yaşa uygun disiplin otoritesinin bulunduğu bir aile ortamı psikolojik dayanıklılığı arttıran dışsal faktörlerin başlıcalarıdır (Mandleco ve Peery, 2000).

Aile dışında ise öğretmenler, arkadaşlar ve aile dostları gibi kişilerin yardımları psikolojik dayanıma olumlu etki eder. Okullar, gençlik organizasyonları ve gündüz bakım programları gibi toplumsal kaynaklar da psikolojik dayanımı destekleyen faktörlerdir (Ofilas, 2017).

2.3.3. Risk Faktörleri

Risk faktörleri kişilerin çocukluk dönemlerinden itibaren gelişim süreçlerini tamamlamalarına engel olan ve yetişkinlik dönemlerinde davranış problemleri ya da ruh sağlığı bozukluklarına neden olan koşullardır. Bu faktörleri kişisel, ailesel ve toplumsal risk faktörleri olarak sınıflandırmak mümkündür.

Kişi ile ilgili Risk Faktörleri: Kendine güvende eksiklik, sorunlarla baş etme mekanizmalarının olmaması, alkol veya madde kullanımı, sinirli yapı, öz kontrol azlığı, kişinin utangaç, geçimsiz veya sosyal değerlere yabancı olması, kronik veya psikolojik rahatsızlık, uyumsuz davranışlar ve akademik başarısızlık bireyin kendisinden kaynaklanan risk faktörleridir (Karakuş, 2017).

Aile ile ilgili Risk Faktörleri: Boşanma, ebeveynlerden birini kaybetme, kalabalık bir aile yapısı, ebeveyn ile çocuk arasındaki iletişimde yaşanan sorunlar, aile içi şiddet, ailede kronik veya ruhsal hastalık sahibi bireylerin bulunması, cinsel istismar ve evlat edinme gibi durumlar ailesel risk faktörleridir.

Toplumsal risk faktörleri: Cinsel ve fiziksel istismar, düşük gelir, çevrede rol model eksikliği, okul veya benzeri hizmetlerdeki eksiklikler, kötü arkadaşlar, işsizlik, göç ve şiddet olaylarının olduğu bir çevrede bulunma başlıca toplumsal risk faktörleridir (Kılıç, 2014).

2.3.4. Psikolojik Olarak Dayanıklı Bireylerin Özellikleri

Kişilerin sahip olduğu bazı özelliklerin onların psikolojik dayanımına olumlu tesir ettiği gözlemlenmiştir. Psikolojik olarak dayanıklı bireylerin temel kişilik özellikleri üç kategoride açıklanmaktadır (Ağırkan, 2017);

a) Sosyal Yönden;

- Arkadaşlık kurma ve geliştirme becerisi
- Dilin uygun kullanımı, etkili iletişim becerisi
- Olumlu ilişkiler kurma
- Gerektiği zaman yardım bulabilme becerisine karşılık yardım almak istememe

b) Duygusal Yönden;

- Güçlü bir öz-yeterlilik duygusu
- Özgüveni tam
- Yüksek öz-saygı ve kendini kabul
- Yeni durumlara kolay adaptasyon
- Duygularını denetleme ve farkına varma
- Kaygı ve engellenmeye karşı direnç

c) Bilişsel Yönden;

- Başarıya aşırı istek
- Geleceği planlama ve kurgulama yeteneği
- Sıkıntı veren olaylara karşı mantıklı mücadele edebilme
- Dışsal motivasyondan (şans, yetenek) ziyade içsel motivasyona değer verme
- Bulunduğu sosyal ortamı etrafa yarar sağlayacak biçimde şekillendirme ve harekete geçirme

2.4. Psikolojik Örselenme

İnsanlar yaşam sürdürdükleri ortamların sürekli, düzenli bir şekilde olmasını ister, arzular ve aralıksız bir yaşam isterler. Kişinin hayatın, hayat döngüsünün tamamı ile değişen olaylar kişinin hayatında önemli bir yere sahip kişilerin kaybedilmesi ve ya buna sebep olan olaylar kişide ciddi ve zaman zaman kalıcı ruhsal yaralanmalara sebep olur. Bu bağlamda psikolojik örselenme kişinin bedensel, zihinsel, duygusal tamamıyetini örseleyerek hayatına darba vuran psikolojik bozukluklara sürükleyen açıkli olaylardır (Özen, 2017).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırma Eskişehir'de trafik kazası geçirmiş 18 yaşından büyük bireylerin PD ile ÖSGB durumları arasındaki ilişkini saptanması amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür.

3.2. Evren ve örneklem

Araştırma evrenini Türkiye Cumhuriyeti Eskişehir ilinde 18 yaşından büyük ve en fazla 5 yıl önce trafik kazası geçirmiş bireyler oluşturmaktadır.

Araştırma evreninde yer alan kişi sayısı bilinmediğinden dolayı evreni bilinmeyen örneklem formülü kullanılarak %95 güven düzeyi ve %6 örnekleme hatası ise 264 kişi ile görüşülmüştür.

Örneklem sayısı ;

n:Örnekleme alınacak birey sayısı

p:İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q:İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

t:Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d:Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatasıdır.

$$n = \frac{z_a^2 p * q}{d^2} \quad n = \frac{(1.96)^2 * 0.50 * 0.50}{(0.06)^2} = 264$$

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Sosyo-Demografik Form, ÖSGB PCL-C ölçeği ve YİPDÖ olmak üzere 3 bölümden oluşan bir soru formu kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu

Araştırmaya katılan bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum gibi tanıtıcı özelliklerinin ve geçirmiş olduğu kazaya ilişkin özelliklerinin saptanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgiler formunda 15 soru yer almaktadır.

3.3.2. Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu (PLC-C Ölçeği)

Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği katılımcıların örselenme sonrası gerginlik düzeylerini ölçmek amacıyla Weathers ve arkadaşları (1993) tarafından geliştirilen, Kocabaşoğlu ve diğerleri tarafından (2005) Türkçe'ye çevrilmiş Post Travma Stres Bozukluğu (PTSB) Soru Listesi Sivil Versiyonu ölçeği kullanılmıştır. Ölçeği, Weathers ve arkadaşları 1993'de geliştirdikten sonra, Blanchard ve arkadaşları, savaş dışı travmalara maruz kalan kişilere de bu testi uygulamış ve geçerlilik güvenilirliğini belirlemişlerdir. 17 maddelik ölçekte üç alt boyut bulunmaktadır. Bunlar; Yeniden yaşama, kaçınma ve artmış uyarılmışlık alt boyutlarıdır. Ölçeğin 1-2-3-4-5. maddeleri "yeniden yaşama" alt ölçeği sorularını, 6-7-8-9-10-11-12. sorular "kaçınma" alt ölçeği maddelerini, 13-14-15-16-17. sorular ise "yeniden uyarılma" alt ölçeği sorularını kapsamaktadır. Herhangi bir ters maddesi bulunmamaktadır. 0: "Hiç yok" 1: "Biraz var" 2: "Zaman Zaman" 3: "Orta derecede var" 4: "Biraz fazla var" 5: "Oldukça fazla var" anlamına denktir. Ölçekten 0 puan ile 68 arası puan alınabilir. 22-24 puan aralığı, kişide örselenme sonrası gerginlik var diyebilmeye yeterli bir puandır (Weathers, Litz, Herman, Huska, ve Keane, 1993).

Bu araştırmada toplanan verilerin güvenirliliği için yapılan Cronbach alfa iç tutarlılık testi sonucunda ölçek geneline ait Cronbach alfa değerinin 0,92 olduğu belirlenmiştir.

3.3.3. Yetişkinler İçin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

Friborg ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen ve Basım ve Çetin (2011) tarafından geçerlilik ve güvenirliği yapılan ve Türkçe standardizasyonu yapılmış olan bir ölçektir. Öncelikle 'kişisel güç', 'yapısal stil', 'sosyal yeterlilik', 'aile uyumu' ve 'sosyal kaynaklar' boyutları olmak üzere beş alt boyutlu olarak ortaya çıkan ölçek, 2005 deki çalışmanın ardından, 'kişisel güç' boyutunu 'kendilik algısı' ve 'gelecek algısı'

biçiminde ikiye ayırmış ve toplam altı boyutlu bir ölçek olarak kullanılmıştır. Ölçekte, ‘yapısal stil’ (3,9,15,21) ve ‘gelecek algısı’ (2,8,14,20) her biri dört madde; ‘aile uyumu’ (5,11,17,23,26,32), ‘kendilik algısı’ 44 (1,7,13,19,28,31,) ve ‘sosyal yeterlilik’ (4,10,16,22,25,29) her biri altı madde madde, ve ‘sosyal kaynaklar’ (6,12,18,24,27,30,33) ise yedi madde ile kontrol edilmektedir.

Ölçekte, maddelerin önyargılı seçimlerin önüne geçmek için, olumlu ve olumsuz yargıların farklı kutuplarda olduğu, beş ayrı kutucuğun olduğu bir cevap boyutu kullanılmaktadır(likert tipi). Ölçek sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılığın yüksek veya düşük ölçülmesinde puanlama şekli serbest bırakılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için yapısal eşitlik modelinin iç tutarlılık değerleri; ‘Kendilik Algısı’ için 0,80, ‘Gelecek Algısı’ için 0,75, ‘Sosyal Yeterlilik’ için 0,82, ‘Aile Uyumu’ için 0,86, ‘Sosyal Kaynaklar’ için 0,84 ve ‘Yapısal Stil’ için 0,76 olarak bulunmuştur. Yazar ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının 0,66 ile ,81 arasında ve test- tekrar test güvenilirliklerinin ise 0,68 ile 0,81 arasında değiştiği bulunmuştur. Katılımcıların ölçekten alabilecekleri maksimum puan 165’tir. Bu duruma göre yüksek puanlı katılımcıların PD’leri yüksek, düşük puanlı katılımcıların ise PD’leri düşük olduğu belirlenmiştir. (Basım ve Çetin, 2011).

Bu araştırmada toplanan verilerin güvenilirliği için yapılan Cronbach alfa iç tutarlılık testi sonucunda ölçek geneline ait Cronbach alfa değerinin 0,71 belirlenmiştir.

3.4. Verilerin toplanması

Araştırma verilerinin Türkiye Cumhuriyeti Eskişehir ilinde yaşayan 18 yaş ve üstü kaza geçirmiş bireylerle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları gönüllü katılımcılarla yapılmıştır. Uygulama öncesinde araştırmacı, kazazedelere bu araştırmanın amacı ve veri toplama araçlarının nasıl cevaplanacağı konusunda uygun açıklamalar yapmış ve kazazedelerin sorularına yanıt vermiştir. Kazazedelerin yanıtlarının saklı tutulacağı , kişisel bir değerlendirme anlamında bir şey yapılmayacağı ve sadece bu araştırma kapsamında kullanılacağı söylenerek kaza geçiren bireylerin içten ve doğru yanıtlar vermeleri istenmiştir. Ölçekler katılımcılara araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

3.5. Verilerin İstatistiksel Değerlendirilmesi

Araştırmada soru formundan elde edilen verileri bilgisayar ortamına aktararak Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 veri analizi paket programı yardımıyla çözümlenmiştir.

Katılımcıları açıklayan özelliklerine ve kaza özelliklerine göre dağılımının belirlenmesinde frekans analizi kullanılmış ve elde edilen bulgular frekans dağılım tabloları ile gösterilmiştir.

Katılımcıların Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği ve Yetişkinler İçin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği puanlarına ait ortalama, standart sapma, en küçük ve en büyük değer gibi tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Katılımcıların tanıtıcı ve kaza özelliklerine göre Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği ve Yetişkinler İçin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyumu Kolmogorov-Smirnov testi, QQ plot grafiği ve çarpıklık-basıklık değerlerine bakılarak incelenmiş ve veri setinin normal dağılıma uymadığı saptanmıştır. Bu sebeple araştırmada nonparametrik hipotez testleri kullanılmıştır. Bağımsız değişkenin 2 kategoriden oluştuğu karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, 2'den fazla kategoriden oluştuğu karşılaştırmalar da ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Kruskal-Wallis testi neticesinde fark çıkması halinde, farkın hangi kategorilerden kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Katılımcıların Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği ve Yetişkinler İçin Psikolojik Sağlamlık Ölçeği puanları arasındaki korelasyonların belirlenmesinde Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların kazada yaralanan olması, ölen olması, ölen birini görme durumlarına ve Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık ölçeğinden aldıkları puanları Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu puanlarını yordama durumu regresyon analizi ile incelenmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 1.

Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı (n=264)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	67	25,38
Erkek	197	74,62
Yaş grubu		
25 yaş ve altı	70	26,52
26-35 yaş arası	93	35,23
36--45 yaş arası	33	12,50
45 yaş ve üzeri	68	25,76
Eğitim durumu		
İlköğretim	57	21,59
Lise	72	27,27
Lisans	135	51,14
Medeni durum		
Bekar	144	54,55
Evli	120	45,45
Gelir durumu		
Gelir giderden az	55	20,83
Gelir gidere denk	151	57,20
Gelir giderden fazla	58	21,97
Aile tipi		
Çekirdek aile	206	78,03
Geniş aile	40	15,15
Parçalanmış aile	18	6,82
Ehliyet sahibi olma durumu		
Ehliyeti olan	243	92,05
Ehliyeti olmayan	21	7,95
Araç kullanma süresi		
1-5 yıl arası	77	31,69
11-15 yıl arası	84	34,57
16-20 yıl arası	82	33,74

Tablo 1’de araştırma kapsamına alınan bireylerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan bireylerin %25,38’inin kadın, %74,62’sinin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %26,52’si 25 yaş ve altında, %35,23’ü 26-35 yaş arasında, %12,50’si 36-45 yaş arasında, ve %25,76’sı 45 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılanların %21,59’u ilköğretim, %27,27’si lise, %51,14’ü lisans eğitimi almıştır. Araştırma kapsamına dahil edilen bireylerin %54,55’i bekar, %45,45’i evli, %20,83’ünün geliri giderinden az, %57,20’sinin geliri giderine denk, %21,97’sinin geliri giderinden fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların %78,03’ü çekirdek aile, %15,15’i geniş aile, %6,82’si parçalanmış aileleri olan bireylerden oluşmaktadır. Araştırmaya dahil edilen katılımcıların %92,05’inin ehliyeti var, %7,95’inin ehliyeti yoktur. Katılımcıların %31,69’ünün 1-5 yıl arası , %34,57’sinin 11-15 yıl arası, %33,74’ünün 16-20 yıl arası araç kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 2.*Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı (n=264)*

Kazaya ilişkin özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Trafik kazası geçirme sayısı		
Bir	150	56,82
İki	66	25,00
Üç ve üzeri	48	18,18
Kaza Türü*		
Maddi hasarlı	228	86,36
Yaralanmalı	81	30,68
Ölümlü	11	4,17
Kazanın üzerinden geçen süre		
1 yıldan az	80	30,30
1-5 yıl arası	93	35,23
6-10 yıl arası	40	15,15
11 yıl ve üzeri	51	19,32
Yaralanan olması durumu		
Var	113	42,80
Yok	151	57,20
Yaralanan kişi (n=113)*		
Kendisi	62	54,87
Kendi aracında olan bir yakını	37	32,74
Karşı tarafın şoförü	23	20,35
Karşı tarafın aracındaki biri	16	14,16
Hayatını kaybeden olması durumu		
Var	15	5,68
Yok	249	94,32
Hayatını kaybeden kişi (n=15)*		
Kendi aracında olan bir yakını	2	13,33
Karşı tarafın şoförü	7	46,67
Karşı tarafın aracındaki biri	7	46,67
Kazada ölen birini görme		
Gören	67	25,38
Görmeyen	197	74,62
Kaza sonrası psikolojik destek alma		
Destek alan	9	3,41
Destek almayan	255	96,59

Tablo 2’de katılımcıların kazalara ilişkin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma kapsamında ele alınan kişilerin %56,82’sinin bir, %25’inin 2, %18’inin 3 ve üzerinde trafik kazası geçirdiği, geçirilen kazaların %86,36’sının maddi hasarlı, %30,68’inin yaralanmalı, %4,17’sinin ölümlü olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan bireylerin yaptıkları kazaların üzerinden geçen zamana bakılmış ve katılımcıların %30,30’u 1 yıldan az, %35,23’ü 1-5 yıl arası, %15,15’i 6-10 yıl arası ve %19,32’si 11 yıl ve üzeri zaman önce kaza yaptıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların %42,80’i kazada yaralanan olup olmaması sorusuna var, %57,20’si yok yanıtını vermişlerdir. Kazada yaralananların %54,87’si kazayı yapanın kendisi, %32,74’ü kendi aracında olan yakını, %20,35’i karşı tarafın şöförü ve %14,16’sı karşı tarafın aracındaki biri olduğu görülmüştür. Yapılan kazalarda %5,68 hayatını kaybeden, %94,32 hayatını kaybeden olmadığı tespit edilmiştir. Kaza yapan katılımcıların kazada, %13,33 kendi aracında olan bir yakını, %46,67 karşı tarafın şöförü, %46,67 karşı tarafın aracındaki biri hayatını kaybetmiştir. Katılımcıların %25,38’i kazada ölen birini gördüklerini, %74,62’si görmediklerini belirtmişlerdir. Kaza sonrası katılımcıların %3,41’i psikolojik destek alırken, %96,59’unun psikolojik destek almadığı görülmektedir.

Şekil 1. Katılımcıların Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu yaşama durumları

Tablo 3.*Katılımcıların ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler (n=264)*

	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
Yeniden yaşama	264	4,50	5,42	0,00	25,00
Kaçınma	264	5,80	6,76	0,00	35,00
Yeniden uyarılma	264	5,56	5,56	0,00	25,00
ÖSGB Ölçeği Geneli	264	15,86	15,95	0,00	81,00
Yapısal stil	264	2,78	0,70	1,00	5,00
Gelecek algısı	264	2,69	0,73	1,00	5,00
Aile uyumu	264	3,00	0,52	1,67	4,67
Kendilik algısı	264	2,77	0,50	1,50	4,17
Sosyal yeterlilik	264	2,60	0,60	1,50	4,33
Sosyal kaynaklar	264	2,20	0,70	1,00	4,00
YİPDÖ Geneli	264	2,67	0,37	1,78	3,76

Tablo 3’de katılımcıların ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan bireylerin, yeniden yaşama alt ölçeğinden ortalama $4,50 \pm 5,42$ puan, kaçınma alt ölçeğinden ortalama $5,80 \pm 6,76$ puan, yeniden uyarılma alt ölçeğinden ortalama $5,56 \pm 5,56$ puan ve ÖSGB ölçeği genelinden ortalama $15,86 \pm 15,95$ puan, minimum 0, maksimum 81 puan aldıkları görülmüştür.

Araştırma kapsamına alınanların YİPDÖ alt boyutu olan yapısal stilden ortalama $2,78 \pm 0,70$ puan, gelecek algısından ortalama $2,69 \pm 0,73$ puan, aile uyumundan ortalama $3 \pm 0,52$ puan, kendilik algısından ortalama $2,77 \pm 0,50$ puan, sosyal yeterlilikten ortalama $2,60 \pm 0,60$ puan ve sosyal kaynaklardan ortalama $2,20 \pm 0,70$ puan aldıkları görülmüştür. Katılımcıların YİPDÖ genel puan ortalaması $2,67 \pm 0,37$, alınan minimum puan 1,78, maksimum puan ise 3,76 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	Z	p
Yeniden yaşama	Kadın	67	5,67	5,88	4,00	148,23	-1,982	0,048*
	Erkek	197	4,10	5,20	2,00	127,15		
Kaçınma	Kadın	67	5,51	6,23	3,00	130,40	-0,263	0,792
	Erkek	197	5,90	6,94	4,00	133,22		
Yeniden uyarılma	Kadın	67	6,70	5,67	5,00	151,65	-2,392	0,017*
	Erkek	197	5,17	5,49	4,00	125,99		
ÖSGB	Kadın	67	17,88	15,97	14,00	145,63	-1,632	0,103
	Erkek	197	15,17	15,92	10,00	128,03		
Ölçeği Geneli	Kadın	67	2,69	0,63	2,75	124,49	-1,001	0,317
	Erkek	197	2,81	0,72	2,75	135,22		
Yapısal stil	Kadın	67	2,72	0,64	2,75	135,81	-0,414	0,679
	Erkek	197	2,68	0,76	2,50	131,37		
Gelecek algısı	Kadın	67	2,98	0,53	3,00	132,31	-0,024	0,981
	Erkek	197	3,01	0,51	3,00	132,57		
Aile uyumu	Kadın	67	2,83	0,55	2,83	141,31	-1,100	0,271
	Erkek	197	2,75	0,49	2,67	129,51		
Kendilik algısı	Kadın	67	2,56	0,56	2,50	127,96	-0,566	0,572
	Erkek	197	2,62	0,61	2,50	134,04		
Sosyal yeterlilik	Kadın	67	2,24	0,61	2,29	138,54	-0,751	0,453
	Erkek	197	2,18	0,72	2,14	130,45		
Sosyal kaynaklar	Kadın	67	2,67	0,37	2,71	133,37	-0,107	0,914
	Erkek	197	2,68	0,38	2,68	132,21		

* $p < 0,05$

Tablo 4’de araştırma kapsamına alınan bireylerin cinsiyetlerine göre ÖSGB ve YİPDÖ puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre ÖSGB ölçeğinde yer alan yeniden yaşama ve yeniden uyarılma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Kadın katılımcıların

yeniden yaşama ve yeniden uyarılma alt boyutlarından aldıkları puanlar erkek katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan bireylerin cinsiyetlerine göre YİPDÖ genelinde ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 5.

Katılımcıların yaş gruplarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Yaş grubu	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	X ²	p	Fark
Yeniden yaşama	25 yaş ve altı	70	4,06	4,81	3,00	130,31	3,818	0,282	
	26-35 yaş arası	93	4,75	5,22	3,00	138,06			
	36-45 yaş arası	33	3,03	4,57	1,00	110,23			
	45 yaş ve üzeri	68	5,31	6,47	3,00	137,95			
Kaçınma	25 yaş ve altı	70	5,01	6,65	3,00	120,40	7,058	0,070	
	26-35 yaş arası	93	6,53	6,60	5,00	145,53			
	36-45 yaş arası	33	4,18	5,35	2,00	112,52			
	45 yaş ve üzeri	68	6,41	7,56	4,00	136,84			
Yeniden uyarılma	25 yaş ve altı	70	5,50	5,17	4,50	133,53	5,059	0,168	
	26-35 yaş arası	93	6,00	5,59	5,00	141,06			
	36-45 yaş arası	33	3,58	3,98	3,00	106,55			
	45 yaş ve üzeri	68	5,99	6,41	4,00	132,33			
ÖSGB Ölçeği Geneli	25 yaş ve altı	70	14,57	15,21	11,00	126,50	6,983	0,072	
	26-35 yaş arası	93	17,28	14,56	14,00	145,43			
	36-45 yaş arası	33	10,79	12,44	7,00	106,42			
	45 yaş ve üzeri	68	17,71	19,35	10,00	133,65			
Yapısal stil	25 yaş ve altı	70	2,92	0,66	3,00	147,71	5,577	0,134	
	26-35 yaş arası	93	2,79	0,73	2,75	132,53			
	36-45 yaş arası	33	2,77	0,64	2,75	131,61			
	45 yaş ve üzeri	68	2,64	0,72	2,50	117,24			
Gelecek algısı	25 yaş ve altı	70	2,67	0,74	2,75	129,49	5,729	0,126	
	26-35 yaş arası	93	2,77	0,70	2,75	141,44			
	36-45 yaş arası	33	2,83	0,72	2,75	147,06			
	45 yaş ve üzeri	68	2,53	0,73	2,50	116,31			
Aile uyumu	25 yaş ve altı	70	3,05	0,48	3,00	138,31	2,237	0,525	
	26-35 yaş arası	93	2,96	0,48	3,00	128,23			
	36-45 yaş arası	33	3,11	0,54	3,00	145,76			
	45 yaş ve üzeri	68	2,96	0,58	3,00	125,92			
Kendilik algısı	25 yaş ve altı	70	2,92	0,49	3,00	157,82	13,150	0,004*	1-4
	26-35 yaş arası	93	2,77	0,44	2,67	131,05			
	36-45 yaş arası	33	2,75	0,62	2,67	125,36			
	45 yaş ve üzeri	68	2,63	0,51	2,67	111,88			
Sosyal yeterlilik	25 yaş ve altı	70	2,70	0,58	2,67	146,35	3,668	0,300	
	26-35 yaş arası	93	2,57	0,61	2,50	125,80			
	36-45 yaş arası	33	2,62	0,46	2,67	136,08			
	45 yaş ve üzeri	68	2,55	0,66	2,50	125,68			
Sosyal kaynaklar	25 yaş ve altı	70	2,34	0,60	2,43	150,62	9,954	0,019	
	26-35 yaş arası	93	2,25	0,74	2,14	138,05			
	36-45 yaş arası	33	2,08	0,58	2,00	117,71			
	45 yaş ve üzeri	68	2,04	0,75	1,86	113,43			
YİPDÖ Geneli	25 yaş ve altı	70	2,77	0,33	2,77	150,36	9,319	0,025*	1-4
	26-35 yaş arası	93	2,68	0,39	2,70	133,12			
	36-45 yaş arası	33	2,69	0,33	2,81	137,08			
	45 yaş ve üzeri	68	2,56	0,38	2,56	111,05			

* $p < 0,05$

Tablo 5 Katılımcıların yaş gruplarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde araştırma kapsamına alınan bireylerin yaş gruplarına göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Katılımcıların yaş gruplarına göre YİPDÖ'de yer alan yapısal stil, gelecek algısı, aile uyumu, sosyal yeterlilik ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan bireylerin yaş gruplarına göre YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan kendilik algısı alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). 25 yaş ve altı yaş grubunda yer alan katılımcıların YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan kendilik algısı alt boyutundan aldıkları puanlar 45 yaş ve üzeri yaş grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 6

Katılımcıların eğitim durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Eğitim durumu	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	X ²	p
Yeniden yaşama	İlköğretim	57	6,23	6,94	3,00	150,46	4,410	0,110
	Lise	72	4,22	4,82	3,00	131,26		
	Lisans	135	3,91	4,85	2,00	125,58		
Kaçınma	İlköğretim	57	7,35	7,61	5,00	152,33	5,398	0,067
	Lise	72	6,18	7,49	4,00	131,67		
	Lisans	135	4,95	5,82	3,00	124,57		
Yeniden uyarılma	İlköğretim	57	6,79	6,76	5,00	142,42	1,376	0,502
	Lise	72	5,17	5,42	4,00	127,13		
	Lisans	135	5,25	5,02	4,00	131,17		
ÖSGB Ölçeği Genel	İlköğretim	57	20,37	20,19	14,00	147,79	2,951	0,229
	Lise	72	15,57	16,36	11,00	129,50		
	Lisans	135	14,11	13,23	11,00	127,64		
Yapısal stil	İlköğretim	57	2,78	0,70	2,75	131,89	1,414	0,493
	Lise	72	2,72	0,80	2,63	124,10		
	Lisans	135	2,82	0,65	2,75	137,24		
Gelecek algısı	İlköğretim	57	2,61	0,75	2,50	125,38	1,614	0,446
	Lise	72	2,77	0,71	2,75	141,57		
	Lisans	135	2,68	0,73	2,50	130,67		
Aile uyumu	İlköğretim	57	3,00	0,54	3,00	134,68	0,086	0,958
	Lise	72	3,02	0,57	3,00	133,06		
	Lisans	135	2,99	0,48	3,00	131,28		
Kendilik algısı	İlköğretim	57	2,67	0,55	2,67	117,91	4,474	0,107
	Lise	72	2,74	0,52	2,67	126,87		
	Lisans	135	2,83	0,47	2,83	141,66		
Sosyal yeterlilik	İlköğretim	57	2,56	0,66	2,50	123,53	1,607	0,448
	Lise	72	2,67	0,64	2,67	140,55		
	Lisans	135	2,59	0,54	2,50	132,00		
Sosyal kaynaklar	İlköğretim	57	2,02	0,62	2,00	112,65	5,932	0,052
	Lise	72	2,21	0,83	2,07	130,72		
	Lisans	135	2,27	0,63	2,29	141,83		
YİPDÖ Genel	İlköğretim	57	2,61	0,36	2,58	118,99	2,277	0,320
	Lise	72	2,69	0,41	2,75	135,94		
	Lisans	135	2,70	0,36	2,71	136,37		

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların eğitim durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 7

Katılımcıların gelir durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Gelir durumu	n	x	s	M	Sıra Ort.	X2	p
Yeniden yaşama	Gelir giderden az	55	4,45	5,12	2,00	133,75	2,067	0,356
	Gelir gidere denk	151	4,97	5,97	3,00	136,78		
	Gelir giderden fazla	58	3,31	3,83	2,00	120,16		
Kaçınma	Gelir giderden az	55	6,18	6,05	4,00	140,50	2,230	0,328
	Gelir gidere denk	151	6,21	7,51	4,00	134,31		
	Gelir giderden fazla	58	4,38	4,99	3,00	120,20		
Yeniden uyarılma	Gelir giderden az	55	6,11	6,06	5,00	137,17	0,812	0,666
	Gelir gidere denk	151	5,74	5,84	4,00	133,68		
	Gelir giderden fazla	58	4,57	4,10	4,00	125,00		
ÖSGB Ölçeği Genel	Gelir giderden az	55	16,75	15,80	13,00	136,74	1,864	0,394
	Gelir gidere denk	151	16,92	17,45	11,00	135,58		
	Gelir giderden fazla	58	12,26	10,89	9,50	120,46		
Yapısal stil	Gelir giderden az	55	2,88	0,68	3,00	143,08	3,550	0,169
	Gelir gidere denk	151	2,80	0,71	2,75	134,53		
	Gelir giderden fazla	58	2,65	0,70	2,50	117,17		
Gelecek algısı	Gelir giderden az	55	2,80	0,83	2,75	140,78	3,219	0,200
	Gelir gidere denk	151	2,72	0,71	2,75	135,34		
	Gelir giderden fazla	58	2,53	0,67	2,50	117,25		
Aile uyumu	Gelir giderden az	55	3,02	0,58	3,00	132,27	0,449	0,799
	Gelir gidere denk	151	2,98	0,51	3,00	130,39		
	Gelir giderden fazla	58	3,04	0,47	3,00	138,22		
Kendilik algısı	Gelir giderden az	55	2,83	0,56	2,83	140,31	0,757	0,685
	Gelir gidere denk	151	2,77	0,51	2,67	130,92		
	Gelir giderden fazla	58	2,73	0,44	2,75	129,22		
Sosyal yeterlilik	Gelir giderden az	55	2,50	0,55	2,50	120,13	2,002	0,368
	Gelir gidere denk	151	2,63	0,62	2,50	134,45		
	Gelir giderden fazla	58	2,65	0,57	2,67	139,16		
Sosyal kaynaklar	Gelir giderden az	55	2,22	0,68	2,14	135,05	0,195	0,907
	Gelir gidere denk	151	2,19	0,74	2,14	130,71		
	Gelir giderden fazla	58	2,21	0,61	2,29	134,73		
YİPDÖ Genel	Gelir giderden az	55	2,71	0,38	2,67	137,68	0,882	0,644
	Gelir gidere denk	151	2,68	0,38	2,71	133,59		
	Gelir giderden fazla	58	2,63	0,36	2,62	124,75		

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların gelir durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Gelir durumlarına bakılmaksızın katılımcılar benzer puanlar almıştır.

Tablo 8

Katılımcıların medeni durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Medeni durum	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	Z	p
Yeniden yaşama	Bekar	144	4,55	5,05	3,00	135,35	-0,674	0,500
	Evli	120	4,43	5,84	2,00	129,08		
Kaçınma	Bekar	144	6,28	7,05	4,00	137,28	-1,124	0,261
	Evli	120	5,23	6,37	3,00	126,76		
Yeniden uyarılma	Bekar	144	5,90	5,55	5,00	138,06	-1,303	0,192
	Evli	120	5,15	5,58	4,00	125,83		
ÖSGB Ölçeği Genel	Bekar	144	16,73	15,54	12,00	138,43	-1,384	0,166
	Evli	120	14,82	16,42	9,50	125,38		
Yapısal stil	Bekar	144	2,89	0,70	3,00	144,09	-2,721	0,007*
	Evli	120	2,66	0,69	2,50	118,59		
Gelecek algısı	Bekar	144	2,71	0,77	2,75	132,99	-0,115	0,908
	Evli	120	2,67	0,68	2,50	131,91		
Aile uyumu	Bekar	144	2,97	0,50	3,00	128,57	-0,925	0,355
	Evli	120	3,03	0,53	3,00	137,22		
Kendilik algısı	Bekar	144	2,82	0,48	2,83	141,35	-2,076	0,038*
	Evli	120	2,71	0,53	2,67	121,88		
Sosyal yeterlilik	Bekar	144	2,61	0,58	2,67	133,51	-0,237	0,813
	Evli	120	2,60	0,62	2,50	131,29		
Sosyal kaynaklar	Bekar	144	2,27	0,68	2,43	142,00	-2,220	0,026*
	Evli	120	2,11	0,71	2,00	121,10		
YİPDÖ Genel	Bekar	144	2,71	0,38	2,73	139,27	-1,579	0,114
	Evli	120	2,63	0,37	2,61	124,37		

* $p < 0,05$

Tablo 8’da verilen Mann-Whitney U testi sonuçları incelendiğinde, katılımcıların medeni durumlarına göre ÖSGB ölçeği genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Katılımcıların medeni durumlarına göre YİPDÖ yer alan yapısal stil, kendilik algısı ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Bekar katılımcıların bu alt boyutlardan aldıkları puanlar evli katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 9

Katılımcıların aile tiplerine göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Aile tipi	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	X ²	p
Yeniden yaşama	Çekirdek aile	206	4,26	5,28	2,00	129,51	1,718	0,424
	Geniş aile	40	5,35	6,18	3,00	139,93		
	Parçalanmış aile	18	5,28	5,19	4,00	150,25		
Kaçınma	Çekirdek aile	206	5,75	6,99	3,50	130,54	1,508	0,471
	Geniş aile	40	5,58	6,01	4,00	133,23		
	Parçalanmış aile	18	6,94	5,81	6,00	153,36		
Yeniden uyarılma	Çekirdek aile	206	5,26	5,40	4,00	128,49	4,834	0,089
	Geniş aile	40	6,03	6,04	5,00	136,81		
	Parçalanmış aile	18	8,00	6,01	6,50	168,83		
ÖSGB Ölçeği Geneli	Çekirdek aile	206	15,27	15,81	11,00	129,56	2,662	0,264
	Geniş aile	40	16,95	16,89	11,00	135,38		
	Parçalanmış aile	18	20,22	15,46	16,50	159,75		
Yapısal stil	Çekirdek aile	206	2,77	0,70	2,75	131,36	0,732	0,694
	Geniş aile	40	2,78	0,66	2,75	131,71		
	Parçalanmış aile	18	2,89	0,83	3,00	147,25		
Gelecek algısı	Çekirdek aile	206	2,73	0,75	2,75	136,67	5,849	0,054
	Geniş aile	40	2,46	0,53	2,25	106,11		
	Parçalanmış aile	18	2,75	0,77	2,75	143,42		
Aile uyumu	Çekirdek aile	206	2,99	0,54	3,00	130,34	3,180	0,204
	Geniş aile	40	2,98	0,45	3,00	129,79		
	Parçalanmış aile	18	3,17	0,40	3,00	163,19		
Kendilik algısı	Çekirdek aile	206	2,78	0,51	2,67	132,70	0,729	0,695
	Geniş aile	40	2,77	0,48	2,83	137,46		
	Parçalanmış aile	18	2,69	0,46	2,67	119,17		
Sosyal yeterlilik	Çekirdek aile	206	2,58	0,60	2,50	128,95	3,450	0,178
	Geniş aile	40	2,65	0,59	2,50	137,16		
	Parçalanmış aile	18	2,81	0,53	3,00	162,75		
Sosyal kaynaklar	Çekirdek aile	206	2,18	0,69	2,14	130,08	0,945	0,624
	Geniş aile	40	2,29	0,72	2,21	141,41		
	Parçalanmış aile	18	2,25	0,72	2,50	140,33		
YİPDÖ Geneli	Çekirdek aile	206	2,67	0,39	2,68	131,63	1,356	0,508
	Geniş aile	40	2,66	0,30	2,66	128,13		
	Parçalanmış aile	18	2,76	0,37	2,81	152,19		

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların aile tiplerine göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 10.

Katılımcıların ehliyet sahibi olma durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Ehliyet sahibi olma durumu	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	Z	p
Yeniden yaşama	Ehliyeti olan	243	4,42	5,39	2,00	131,26	-0,913	0,361
	Ehliyeti olmayan	21	5,33	5,79	4,00	146,88		
Kaçınma	Ehliyeti olan	243	5,81	6,83	4,00	132,21	-0,212	0,832
	Ehliyeti olmayan	21	5,71	5,97	3,00	135,86		
Yeniden uyarılma	Ehliyeti olan	243	5,47	5,56	4,00	130,84	-1,211	0,226
	Ehliyeti olmayan	21	6,62	5,63	7,00	151,74		
ÖSGB Ölçeği Genel	Ehliyeti olan	243	15,70	15,97	11,00	131,30	-0,871	0,384
	Ehliyeti olmayan	21	17,67	15,92	12,00	146,40		
Yapısal stil	Ehliyeti olan	243	2,77	0,69	2,75	131,05	-1,056	0,291
	Ehliyeti olmayan	21	2,90	0,83	3,00	149,26		
Gelecek algısı	Ehliyeti olan	243	2,68	0,74	2,50	130,82	-1,225	0,221
	Ehliyeti olmayan	21	2,83	0,58	2,75	151,93		
Aile uyumu	Ehliyeti olan	243	2,99	0,50	3,00	131,59	-0,661	0,508
	Ehliyeti olmayan	21	3,10	0,65	3,00	142,98		
Kendilik algısı	Ehliyeti olan	243	2,77	0,51	2,67	132,09	-0,298	0,765
	Ehliyeti olmayan	21	2,76	0,43	2,83	137,24		
Sosyal yeterlilik	Ehliyeti olan	243	2,60	0,60	2,50	131,51	-0,717	0,474
	Ehliyeti olmayan	21	2,67	0,55	2,67	143,90		
Sosyal kaynaklar	Ehliyeti olan	243	2,18	0,71	2,14	130,34	-1,564	0,118
	Ehliyeti olmayan	21	2,40	0,49	2,43	157,45		
YİPDÖ Genel	Ehliyeti olan	243	2,67	0,38	2,66	130,26	-1,622	0,105
	Ehliyeti olmayan	21	2,78	0,34	2,86	158,43		

Tablo 10’da araştırma kapsamına alınan bireylerin ehliyet sahibi olma durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde ehliyeti olan ve olmayan katılımcıların bireylerin ehliyet sahibi olma durumlarına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır.

Tablo 11.

Katılımcıların trafik kazası geçirme sayısına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Kaza Sayısı	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	X ²	p	Fark
Yeniden yaşama	Bir	150	4,15	5,02	2,00	127,70	2,206	0,332	
	İki	66	4,26	4,85	2,00	133,47			
	Üç ve üzeri	48	5,92	7,01	3,50	146,17			
Kaçınma	Bir	150	5,71	6,66	4,00	131,57	6,672	0,036*	1-3
	İki	66	4,42	5,69	3,00	118,16			2-3
	Üç ve üzeri	48	8,00	7,92	6,00	155,13			
Yeniden uyarılma	Bir	150	5,28	5,37	4,00	127,87	4,760	0,093	
	İki	66	5,00	5,13	4,00	127,32			
	Üç ve üzeri	48	7,21	6,46	5,00	154,10			
ÖSGB Ölçeği Geneli	Bir	150	15,13	14,96	11,00	129,60	4,959	0,084	
	İki	66	13,68	14,12	10,00	123,45			
	Üç ve üzeri	48	21,13	20,03	15,00	153,99			
Yapısal stil	Bir	150	2,78	0,72	2,75	131,50	0,094	0,954	
	İki	66	2,78	0,74	2,88	132,72			
	Üç ve üzeri	48	2,81	0,60	2,75	135,33			
Gelecek algısı	Bir	150	2,72	0,74	2,75	133,64	0,225	0,893	
	İki	66	2,67	0,72	2,75	133,33			
	Üç ve üzeri	48	2,64	0,71	2,50	127,81			
Aile uyumu	Bir	150	3,02	0,55	3,00	134,46	0,652	0,722	
	İki	66	3,02	0,43	3,00	133,83			
	Üç ve üzeri	48	2,92	0,50	3,00	124,54			
Kendilik algısı	Bir	150	2,78	0,47	2,83	135,34	1,670	0,434	
	İki	66	2,71	0,60	2,67	122,17			
	Üç ve üzeri	48	2,82	0,48	2,67	137,83			
Sosyal yeterlilik	Bir	150	2,61	0,56	2,50	133,80	0,140	0,933	
	İki	66	2,59	0,56	2,67	131,96			
	Üç ve üzeri	48	2,63	0,77	2,42	129,17			
Sosyal kaynaklar	Bir	150	2,23	0,69	2,29	136,64	1,388	0,500	
	İki	66	2,19	0,73	2,14	130,70			
	Üç ve üzeri	48	2,11	0,67	2,00	122,02			
YİPDÖ Geneli	Bir	150	2,69	0,39	2,73	135,61	0,593	0,744	
	İki	66	2,66	0,34	2,68	129,22			
	Üç ve üzeri	48	2,65	0,39	2,63	127,30			

* $p < 0,05$

Tablo 11’de katılımcıların trafik kazası geçirme sayısına göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların trafik kazası geçirme sayısına göre ÖSGB ölçeğinde yer alan kaçınma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bu fark üç ve üzeri sayıda trafik kazası geçiren katılımcılardan kaynaklanmaktadır. Üç ve üzeri sayıda trafik kazası geçiren katılımcıların kaçınma alt boyutundan aldıkları puanlar, diğer katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların trafik kazası geçirme sayısına göre ÖSGB genelinden ve ölçekte yer alan yeniden yaşama ve yeniden uyarılma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Araştırma kapsamına alınan bireylerin trafik kazası geçirme sayısına göre YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 12.

Katılımcıların geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden geçen süreye göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Kazanın üzerinden geçen süre	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	X ²	p	Fark
Yeniden yaşama	1 yıldan az	80	5,64	6,02	4,00	147,83	5,810	0,121	
	1-5 yıl arası	93	3,61	4,53	1,00	120,65			
	6-10 yıl arası	40	4,35	5,94	2,00	127,66			
	11 yıl ve üzeri	51	4,43	5,30	3,00	133,86			
Kaçınma	1 yıldan az	80	7,53	8,23	5,00	147,62	4,743	0,192	
	1-5 yıl arası	93	4,89	5,56	3,00	125,34			
	6-10 yıl arası	40	5,28	6,85	2,50	122,96			
	11 yıl ve üzeri	51	5,18	5,73	4,00	129,32			
Yeniden uyarılma	1 yıldan az	80	6,04	5,54	5,00	141,03	3,728	0,292	
	1-5 yıl arası	93	5,28	5,29	4,00	129,85			
	6-10 yıl arası	40	4,83	6,16	2,50	114,26			
	11 yıl ve üzeri	51	5,90	5,66	4,00	138,25			
ÖSGB Ölçeği Genel	1 yıldan az	80	19,20	17,52	15,50	148,79	5,915	0,116	
	1-5 yıl arası	93	13,78	13,69	11,00	124,78			
	6-10 yıl arası	40	14,45	17,45	8,50	118,71			
	11 yıl ve üzeri	51	15,51	15,59	11,00	131,83			
Yapısal stil	1 yıldan az	80	2,73	0,65	2,75	127,88	4,352	0,226	
	1-5 yıl arası	93	2,87	0,72	2,75	140,99			
	6-10 yıl arası	40	2,86	0,81	3,00	142,23			
	11 yıl ve üzeri	51	2,65	0,65	2,50	116,65			
Gelecek algısı	1 yıldan az	80	2,74	0,67	2,75	137,33	8,567	0,036*	1-4 2-4
	1-5 yıl arası	93	2,82	0,81	2,75	142,88			
	6-10 yıl arası	40	2,67	0,61	2,63	133,20			
	11 yıl ve üzeri	51	2,39	0,67	2,25	105,46			
Aile uyumu	1 yıldan az	80	2,96	0,52	3,00	129,56	1,311	0,726	
	1-5 yıl arası	93	2,99	0,50	3,00	127,91			
	6-10 yıl arası	40	3,03	0,51	3,00	139,00			
	11 yıl ve üzeri	51	3,07	0,55	3,00	140,38			
Kendilik algısı	1 yıldan az	80	2,77	0,46	2,75	133,31	6,406	0,093	
	1-5 yıl arası	93	2,84	0,52	2,83	141,26			
	6-10 yıl arası	40	2,80	0,50	2,83	140,06			
	11 yıl ve üzeri	51	2,63	0,52	2,50	109,32			
Sosyal yeterlilik	1 yıldan az	80	2,65	0,60	2,67	137,96	1,466	0,690	
	1-5 yıl arası	93	2,63	0,62	2,67	135,27			
	6-10 yıl arası	40	2,53	0,62	2,50	123,96			
	11 yıl ve üzeri	51	2,55	0,54	2,50	125,57			
Sosyal kaynaklar	1 yıldan az	80	2,23	0,66	2,14	137,18	6,428	0,093	
	1-5 yıl arası	93	2,28	0,74	2,43	141,22			
	6-10 yıl arası	40	2,21	0,66	2,14	133,03			
	11 yıl ve üzeri	51	1,98	0,68	2,00	108,86			
YİPDÖ Genel	1 yıldan az	80	2,68	0,36	2,71	134,23	7,160	0,067	
	1-5 yıl arası	93	2,74	0,39	2,76	143,21			
	6-10 yıl arası	40	2,68	0,35	2,70	135,34			
	11 yıl ve üzeri	51	2,55	0,36	2,56	108,04			

*p<0,05

Katılımcıların geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden geçen süreye göre Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu ve Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık

ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde araştırma kapsamına alınan bireylerin geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden geçen süreye göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Katılımcıların geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden geçen süreye göre YİPDÖ yer alan gelecek algısı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden 11 yıl ve üzeri zaman geçen katılımcıların gelecek algısı alt boyutundan aldıkları puanlar, geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden 1 yıldan az ve 1-5 yıl arası zaman geçen katılımcılara göre daha düşük puan almıştır.

Araştırmaya dahil edilen bireylerin geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden geçen süreye göre YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan kaçınma dışındaki alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 13.

Katılımcıların geçirdikleri trafik kazasından yaralanan olması durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Yaralanan olması durumu	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	z	p
Yeniden yaşama	Var	113	6,61	6,05	5,00	165,54	-6,174	0,000*
	Yok	151	2,91	4,27	1,00	107,77		
Kaçınma	Var	113	7,77	7,45	6,00	158,93	-4,905	0,000*
	Yok	151	4,33	5,79	2,00	112,72		
Yeniden uyarılma	Var	113	7,61	5,62	6,00	163,79	-5,797	0,000*
	Yok	151	4,03	5,01	3,00	109,08		
ÖSGB Ölçeği Genel	Var	113	21,99	17,57	17,00	165,45	-6,075	0,000*
	Yok	151	11,27	12,88	7,00	107,84		
Yapısal stil	Var	113	2,80	0,70	2,75	135,37	-0,532	0,595
	Yok	151	2,77	0,71	2,75	130,35		
Gelecek algısı	Var	113	2,69	0,74	2,50	131,74	-0,140	0,888
	Yok	151	2,69	0,72	2,75	133,07		
Aile uyumu	Var	113	3,00	0,52	3,00	131,58	-0,172	0,864
	Yok	151	3,00	0,51	3,00	133,19		
Kendilik algısı	Var	113	2,75	0,54	2,67	129,69	-0,521	0,603
	Yok	151	2,79	0,48	2,83	134,60		
Sosyal yeterlilik	Var	113	2,64	0,60	2,50	136,82	-0,799	0,425
	Yok	151	2,58	0,59	2,50	129,27		
Sosyal kaynaklar	Var	113	2,21	0,67	2,14	134,89	-0,442	0,659
	Yok	151	2,19	0,72	2,14	130,71		
YİPDÖ Genel	Var	113	2,68	0,37	2,69	134,47	-0,363	0,716
	Yok	151	2,67	0,38	2,68	131,02		

* $p<0,05$

Tablo 13 incelendiğinde katılımcıların geçirdikleri trafik kazasından yaralanan olması durumuna göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Yaralanmalı bir trafik kazası geçiren katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların geçirdikleri trafik kazasından yaralanan olması durumuna göre YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 14.

Katılımcıların geçirdikleri trafik kazasından hayatını kaybeden olması durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Hayatını kaybeden olması durumu	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	z	p
Yeniden yaşama	Var	15	15,20	7,84	19,00	226,40	-4,978	0,000*
	Yok	249	3,85	4,51	2,00	126,84		
Kaçınma	Var	15	17,27	10,81	14,00	213,27	-4,252	0,000*
	Yok	249	5,11	5,78	4,00	127,63		
Yeniden uyarılma	Var	15	14,93	6,47	17,00	224,07	-4,813	0,000*
	Yok	249	5,00	4,98	4,00	126,98		
ÖSGB Ölçeği Genel	Var	15	47,40	23,80	51,00	223,30	-4,749	0,000*
	Yok	249	13,96	13,19	11,00	127,03		
Yapısal stil	Var	15	3,12	0,86	3,25	165,33	-1,727	0,084
	Yok	249	2,76	0,69	2,75	130,52		
Gelecek algısı	Var	15	2,78	0,82	2,50	136,37	-0,204	0,839
	Yok	249	2,69	0,72	2,75	132,27		
Aile uyumu	Var	15	3,11	0,67	3,00	143,10	-0,559	0,576
	Yok	249	2,99	0,51	3,00	131,86		
Kendilik algısı	Var	15	2,74	0,74	2,33	118,30	-0,746	0,455
	Yok	249	2,77	0,49	2,83	133,36		
Sosyal yeterlilik	Var	15	2,60	0,85	2,33	121,40	-0,582	0,560
	Yok	249	2,61	0,58	2,50	133,17		
Sosyal kaynaklar	Var	15	1,95	0,67	1,86	107,17	-1,326	0,185
	Yok	249	2,21	0,70	2,14	134,03		
YİPDÖ Genel	Var	15	2,72	0,44	2,59	132,63	-0,007	0,994
	Yok	249	2,67	0,37	2,69	132,49		

* $p<0,05$

Katılımcıların geçirdikleri trafik kazasında hayatını kaybeden birinin olması durumuna göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır

($p<0,05$). Geçirdikleri trafik kazasında hayatını kaybeden biri olan katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların geçirdikleri trafik kazasında hayatını kaybeden birinin olması durumuna göre YİPDÖ genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 15.

Katılımcıların trafik kazasında hayatını kaybeden birini görme durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Kazada ölen birini görme	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	Z	p
Yeniden yaşama	Gören	67	7,73	6,50	6,00	177,96	-5,726	0,000*
	Görmeyen	197	3,40	4,51	1,00	117,04		
Kaçınma	Gören	67	9,25	8,30	7,00	170,20	-4,717	0,000*
	Görmeyen	197	4,63	5,71	3,00	119,68		
Yeniden uyarılma	Gören	67	8,64	6,42	7,00	171,42	-4,861	0,000*
	Görmeyen	197	4,51	4,83	4,00	119,26		
ÖSGB Ölçeği Genel	Gören	67	25,63	19,66	19,00	176,40	-5,455	0,000*
	Görmeyen	197	12,54	12,94	9,00	117,57		
Yapısal stil	Gören	67	2,82	0,73	2,75	137,18	-0,585	0,559
	Görmeyen	197	2,77	0,69	2,75	130,91		
Gelecek algısı	Gören	67	2,64	0,74	2,50	126,46	-0,755	0,450
	Görmeyen	197	2,71	0,72	2,75	134,55		
Aile uyumu	Gören	67	3,00	0,52	3,00	128,60	-0,489	0,625
	Görmeyen	197	3,00	0,52	3,00	133,83		
Kendilik algısı	Gören	67	2,78	0,53	2,67	131,89	-0,076	0,939
	Görmeyen	197	2,77	0,49	2,83	132,71		
Sosyal yeterlilik	Gören	67	2,62	0,65	2,50	133,25	-0,094	0,925
	Görmeyen	197	2,60	0,58	2,50	132,24		
Sosyal kaynaklar	Gören	67	2,14	0,71	2,00	126,73	-0,717	0,473
	Görmeyen	197	2,22	0,69	2,14	134,46		
YİPDÖ Genel	Gören	67	2,67	0,40	2,63	129,78	-0,337	0,736
	Görmeyen	197	2,68	0,37	2,71	133,42		

* $p<0,05$

Tablo 15 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan bireylerin trafik kazasında hayatını kaybeden birini görme durumuna göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Trafik kazasında hayatını kaybeden birini gören

katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Trafik kazasında hayatını kaybeden birini gören ve görmeyen katılımcıların YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 16.

Katılımcıların trafik kazası sonrası psikolojik destek alma durumuna göre ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanların karşılaştırılması (n=264)

	Kaza sonrası psikolojik destek alma	n	$\bar{x}$	s	M	Sıra Ort.	z	p
Yeniden yaşama	Destek alan	9	17,11	5,67	20,00	246,00	-4,606	0,000*
	Destek almayan	255	4,05	4,85	2,00	128,49		
Kaçınma	Destek alan	9	16,11	8,48	17,00	222,33	-3,620	0,000*
	Destek almayan	255	5,44	6,41	4,00	129,33		
Yeniden uyarılma	Destek alan	9	15,00	6,16	17,00	228,89	-3,878	0,000*
	Destek almayan	255	5,23	5,25	4,00	129,10		
ÖSGB Ölçeği Geneli	Destek alan	9	48,22	18,46	51,00	236,56	-4,166	0,000*
	Destek almayan	255	14,72	14,63	11,00	128,83		
Yapısal stil	Destek alan	9	3,17	0,70	3,00	172,28	-1,602	0,109
	Destek almayan	255	2,77	0,70	2,75	131,10		
Gelecek algısı	Destek alan	9	2,61	0,57	2,50	128,06	-0,179	0,858
	Destek almayan	255	2,69	0,73	2,75	132,66		
Aile uyumu	Destek alan	9	2,83	0,46	3,00	114,39	-0,731	0,465
	Destek almayan	255	3,01	0,52	3,00	133,14		
Kendilik algısı	Destek alan	9	2,74	0,60	2,83	129,72	-0,112	0,911
	Destek almayan	255	2,77	0,50	2,67	132,60		
Sosyal yeterlilik	Destek alan	9	2,83	0,66	2,50	154,94	-0,901	0,367
	Destek almayan	255	2,60	0,59	2,50	131,71		
Sosyal kaynaklar	Destek alan	9	2,10	0,83	1,86	116,50	-0,641	0,522
	Destek almayan	255	2,20	0,69	2,14	133,06		
YİPDÖ Geneli	Destek alan	9	2,71	0,26	2,75	139,50	-0,280	0,780
	Destek almayan	255	2,67	0,38	2,69	132,25		

* $p<0,05$

Katılımcıların geçirdikleri trafik kazası sonrası psikolojik destek alma durumuna göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Geçirdikleri trafik kazası sonrası psikolojik destek alan katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların geçirdikleri trafik kazası sonrası psikolojik destek alma durumuna göre YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 17.

Katılımcıların ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanları arasındaki korelasyonlar

		Yeniden yaşama	Kaçınma	Yeniden uyarılma	ÖSGB Ölçeği Geneli
Yapısal stil	r	-0,090	-0,205	-0,241	-0,194
	p	0,144	0,001*	0,000*	0,002*
Gelecek algısı	r	-0,021	-0,083	-0,090	-0,090
	p	0,732	0,178	0,144	0,145
Aile uyumu	r	-0,058	-0,055	-0,044	-0,059
	p	0,347	0,374	0,472	0,342
Kendilik algısı	r	-0,024	-0,002	-0,100	-0,072
	p	0,695	0,972	0,105	0,242
Sosyal yeterlilik	r	-0,077	-0,096	-0,195	-0,120
	p	0,212	0,121	0,001*	0,051
Sosyal kaynaklar	r	-0,049	-0,178	-0,144	-0,163
	p	0,424	0,004*	0,019*	0,008*
YİPDÖ Geneli	r	-0,102	-0,202	-0,249	-0,218
	p	0,098	0,001*	0,000*	0,000*

* $p<0,05$

Tablo 17’de katılımcıların ÖSGB ile YİPDÖ aldıkları puanları arasındaki korelasyonların saptanması amacıyla yapılan Spearman korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 17 incelendiğinde katılımcıların ÖSGB ölçeğinde yer alan kaçınma alt boyutundan aldıkları puanlar ile YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan yapısal stil ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu korelasyon negatif yönlüdür. Buna göre katılımcıların ÖSGB ölçeğinde yer alan kaçınma alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça, YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan yapısal stil ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar azalmaktadır.

Katılımcıların ÖSGB ölçeğinde yer alan yeniden uyarılma alt boyutundan aldıkları puanlar ile YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan yapısal stil, sosyal yeterlilikler ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Katılımcıların yeniden uyarılma alt boyutundan aldıkları puanlar arttıkça YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan yapısal stil, sosyal yeterlilikler ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar azalmaktadır.

Katılımcıların ÖSGB ölçeği genelinden aldıkları puanlar ile YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan yapısal stil ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). ÖSGB ölçeği genelinden aldıkları puanlar arttıkça YİPDÖ genelinden ve ölçekte yer alan yapısal stil ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar azalmaktadır.

Tablo 18.

Katılımcıların kazada yaralanan olması, ölen olması, ölen birini görme durumlarına ve YİPDÖ aldıkları puanları ÖSGB puanlarını yordaması

	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	P
	B	S.H.	Beta		
(Sabit)	-6,78	7,29		-0,93	0,35
Yaralanan olması (Var)	5,71	2,01	0,18	2,84	0,00*
Hayatını kaybeden olması (Var)	27,12	3,92	0,39	6,92	0,00*
Kazada ölen birini görme (Gören)	2,96	2,46	0,08	1,20	0,23
Yapısal stil	-3,76	1,27	0,17	2,97	0,00*
Gelecek algısı	-0,55	1,32	0,03	0,42	0,68
Aile uyumu	-0,31	1,63	-0,01	-0,19	0,85
Kendilik algısı	-1,22	1,79	-0,04	-0,68	0,50
Sosyal yeterlilik	-2,48	1,52	0,09	1,64	0,10
Sosyal kaynaklar	-1,74	1,46	0,08	1,19	0,23

* $p < 0,05$ $R^2 = 0,35$

Tablo 18’da katılımcıların kazada yaralanan olması, ölen olması, ölen birini görme durumlarına ve YİPDÖ aldıkları puanları ÖSGB puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 18 incelendiğinde katılımcıların kazada yaralanan olması, ölen olması, ölen birini görme durumlarına ve YİPDÖ aldıkları puanları ÖSGB puanlarını yordamasına dair kurulan modelin anlamlı olduğu ve tahmincilerin ÖSGB puanlarındaki varyansın %35’ini açıkladığı tespit edilmiştir. Kazada yaralanan olması, ölen olması, katılımcıların ölen birini görme durumu ve yapısal stil alt boyutundan aldıkları puanlar ÖSGB puanlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır ($p < 0,05$). Buna göre kazada yaralanan biri olması durumu katılımcıların ÖSGB puanlarını 5,71 birim, kazada ölen biri olması durumu 27,12 birim, katılımcıların kazada ölen birini görmesi durumu 2,96 birim artırmaktadır. Ayrıca katılımcıların yapısal stil alt boyutundan aldıkları puanların 1 birim artması ÖSGB puanlarını 3,76 birim azalmaktadır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı trafik kazasının neden olduğu travmatik deneyimin bireylerde neden olduğu örselenme sonrası gerginlik bozukluğu ile bu rahatsızlığın ortaya çıkmasında kişinin sahip olduğu psikolojik dayanıklılık faktörlerinin ne derece etkisi olduğunun ve aralarında ki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre trafik kazası geçirmiş kişilerde sosyo-demografik özelliklere göre cinsiyetin ÖSGB ölçeğinde yeniden yaşama ve yeniden uyarılma alt boyutlarında aldıkları puanlar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. YİPDÖ 'ye bakıldığında yaşı ve kendilik algısı ile medeni durumun yapısal stil ve kendilik algısı alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Tsuno, Oshima, Kubota, Kawakami, (2014); 2011 sonrasında yaşanan 9.00 büyüklüğündeki depremde sonra PD ve örselenme arasında cinsiyetler arasında bir fark olmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde Kararırmak (2010)'da örselenme ve PD arasında cinsiyetler arasında farklılık olmadığını ifade etmiştir. Bu çalışmada ise; Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinde İstatistiksel Fark Olmadığı; ÖSGB ölçeğinde yer alan yeniden yaşama ve yeniden uyarılma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Kadın katılımcıların yeniden yaşama ve yeniden uyarılma alt boyutlarından aldıkları puanlar erkek katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bunun en önemli nedeni ise her ne kadar erkekler fiziken daha güçlü görünseler de bir aileyi ruhen ayakta tutan kadınlardır. Dolayısı ile kadınların kendilerini toparlayarak yeniden yaşama tutunma istekleri erkeklerden daha yüksek olabilir.

Yaş gruplarına göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre PD ölçeğinde kendilik algısı hariç diğer alt boyutlarda puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Suriye'li mültecileri yaşadıkları savaş ve göç olaylarına dair örselenme ve PD konusunda araştıran Cengiz (2017); yaş ile örselenme ve psikolojik

dayanıklılık arasında bir ilişki olmadığını ifade etmiştir. Ancak Rosenberg ve ar. (2015) ile Terril ve ark. (2016); yaş ilerledikçe psikolojik dayanıklılığın arttığını yani yaş ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif bir korelasyon olduğunu vurgulamışlardır. Yaşantılar ve deneyimler sonucu kişilerin yaşları ilerledikçe daha fazla olay ile karşı karşıya gelmekte ve dolayısı ile her yaşanan olay kişinin psikolojik dayanıklılığını artırabilmektedir.

Örselenme ve eğitimin en önemli risk faktörlerinin başında maddi kazanç gelmektedir. Bu durum ise doğrudan eğitim ve gelir durumu ile ilişkilidir. Çünkü; eğitim seviyesi arttıkça depresyon ve örselenmenin azaldığı bilinmektedir (Doğan O. ,2010; Tanjanai, Moradinazar, ve Najafi, 2016). İyi bir gelir refah hayatı, iyi bir eğitim ise farkındalığı artırdığı için gelir ne kadar iyi olursa eğitim seviyesi ne kadar yüksek olursa depresyon ve örselenme ihtimali de o kadar az olacaktır (Ssenyonga, Owens, & Olema, 2013). Perkonigg, Storz, & Wittchen, (2000); düşük eğitim seviyesinin travmanın şiddetini artırdığı ve depresyon için bir risk faktörü olduğunu belirtmektedirler. Ancak bu çalışmada ÖSGB ve YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Evli yada bekar olmak; yaşanan kazanın türü ve bıraktığı etkiye göre farklılık gösterebilmektedir. Hafif yaralanmalarda medeni durum örselenme ve PD'yi etkilemezken ağır ve şiddetli yaralanmalarda etkileyebilmektedir. Bu çalışmada medeni durum YİPDÖ yer alan yapısal stil, kendilik algısı ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu saptanmıştır. Bekar katılımcıların bu alt boyutlardan aldıkları puanlar evli katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Evliler bekarlara göre daha duygusal ve ailelerine daha bağlıdırlar çünkü sorumlu oldukları bir eşleri ve çocuklarının olması onları örselenmeye daha açık hale getirmektedir. Ancak literatürde medeni durumun psikolojik dayanıklılık ve örselenme ile bir ilişkisinin olmadığı ifade edilmiştir (Min, Yu, Lee, Chae, 2013; Wilks 2006).

Araştırmada elde edilen diğer bulgulara göre trafik kazası geçirmiş kişilerde trafik kazasına ilişkin kaza geçirme sayısı, kazada yaralanan olması, hayatını kaybeden olması, görme ve psikolojik destek almaya göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanların anlamlı farklılık gösterdiği

saptanmıştır. Kazanın üzerinden geçen süre gelecek algısı alt boyutunda YİPDÖ puanı arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Katılımcıların trafik kazası geçirme sayısına göre_YİPDÖ' de anlamlılık olmadığı, ÖSGB ölçeğinde alınan puan üç ve üzeri sayıda trafik kazası geçiren katılımcıların kaçınma alt boyutundan aldıkları puanlar, diğer katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırma kapsamına alınan kişilerin %56,82'sinin bir, %25'inin 2, %18'inin 3 ve üzerinde trafik kazası geçirdiği, geçirilen kazaların %86,36'sının maddi hasarlı, %30,68'inin yaralanmalı, %4,17'sinin ölümlü olduğu görülmüştür.

Örselenme ve depresyona neden olabilecek bir olay yaşamak kişilerin duygu durumlarını bozabilmektedir. Birçok ülkede travmatik olaylara maruz kalmış kişiler üzerinde yapılan çalışmada maruz kalınan travmatik olay sayısı ve travmatik olaydan sonra geçen sürenin uzunluğunun ÖSGB ölçeği ve YİPDÖ önemli yordayıcılarından olduğu belirtilmektedir (Tedesci ve Clahoun 1996; Teodurescu ve ark. 2012).

Trafik kazasının üzerinden geçen süreye göre ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ancak YİPDÖ' de Geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden 11 yıl ve üzeri zaman geçen katılımcıların gelecek algısı alt boyutundan aldıkları puanlar, geçirmiş oldukları trafik kazasının üzerinden 1 yıldan az ve 1-5 yıl arası zaman geçen katılımcılara göre daha düşük puan almıştır. Bu da demek oluyor ki; gerçeklik algısının yeniden oturması için yaşanan travmanın üzerinden belli bir süre geçmesi gerekmektedir. Bir terör saldırısı sonrası ÖSGB' yi inceleyen Eşsizoglu ve ark. (2009); örneklem grubunda terör saldırıları sonucu psikiyatrik bozukluk geliştiğini ancak 3 yıl geçtikten sonra olayın risk faktörü olarak değerlendirilemeyeceğini bildirmektedir.

Fiziksel yaralanmalar; kaza anında ve sonrasında karşılaşılan en büyük örselenme ve depresyon risk faktörlerinin başında gelmektedir. Hatta trafik kazasında birinci derecede yaralanan bir akrabasının bulunması bile örselenme ile PD' ye etki etmektedir.

Yaralanmalı trafik kazası geçiren durumuna göre YİPDÖ' den aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, ÖSGB ölçeği Yaralanmalı bir trafik kazası geçiren katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur. Trafik Kazası Geçirmiş Kişilerin Örselenme sonrası gerginlik belirtileri ile örselenme Sonrası gelişim düzeylerini inceleyen Tüfekçi (2011); Trafik kazasında fiziksel yara alan kişiler ile yaralanmayan kişilerin ÖSGB karşılaştırılmalarında fiziksel yara alanların ÖSGB puanlarını yara almayanlara göre daha yüksek bulmuştur. Diğer bir ifade ile yaralanan kişiler, yaralanmayan kişilere oranla daha fazla Örselenme sonrası gerginlik belirtileri gösterme eğilimindedirler. Trafik kazası geçirmiş çocukların yaşadıkları örselenmeyi irdeleyen Kassam-Adams, Fleisher ve Winston (2009) ise; kazadan 1 ay sonra trafik kazası geçirmiş çocukların ailelerinin sonrasında %12'sinde akut stres bozukluğu, kazadan 6 ay kadar sonra ise, ailelerin %8'inde ÖSGB, % 7'de ise ÖSGB belirtileri gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Geçirdikleri trafik kazasında hayatını kaybeden birinin olması durumuna göre YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Geçirdikleri trafik kazasında hayatını kaybeden biri olan katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur. Sayıl, Pekyardımcı ve Özgüven (2000) ile Tüfekçi (2011); trafik kazası geçirmiş kişilerin örselenme sonrası gerginlik ile psikolojik dayanıklılıklarını araştırdıkları çalışma sonucuna göre yaşadıkları trafik kazasında hayatını kaybeden birilerine tanık olanların psikolojik dayanıklılıklarının daha düşük örselenme sonrası gerginliklerinin ise daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Bu alan yazında trafik kazasında hayatını kaybeden birini gören ve görmeyen katılımcıların YİPDÖ aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ölüm; her yaş ve her durumda karşılaşılan en acı duygulardan biridir. Ölüm anına ya da ölümlü bir olaya tanıklık etmek kişide ciddi depresyon ve örselenmeye neden olabilmektedir. Trafik kazasında hayatını kaybeden birini gören katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur. Bu konuda yapılan

başka bir çalışmada ölümlü trafik kazası yaşamış kişiler, ölüm içermeyen trafik kazasına maruz kalmış kişilere göre daha fazla örselenme sonrası gerginlik belirtileri gösterme eğilimde oldukları ifade edilmiştir (Tüfekçi, 2011). Yılmaz (2007); trafik kazası yaşamış kişilerin bu kazada ölen bir tanıdık yada diğer kişileri görmelerinin meydana getirmiş olduğu travmanın ölümlü trafik kazası yaşamamış olan kişilere oranla daha fazla örselenme yaşadıklarını vurgulamıştır

Trafik kazası sonrası psikolojik destek alma durumuna göre YİPDÖ' den aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, ÖSGB ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Geçirdikleri trafik kazası sonrası psikolojik destek alan katılımcıların ölçek genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur. Travma yaşamış üniversite öğrencilerinin benlik saygıları ve örselenme sonrası gelişim seviyeleri arasındaki ilişkiyi araştıran Tel (2017); yaşanan travma sonrasında psikolojik destek alan öğrencilerin ÖSGB puanlarını daha düşük olduğunu belirtmiştir. Grabaugh ve Resick (2007)'de örselenme sonrasında alınan psikolojik desteğin depresyon riskini azalttığını belirtmişlerdir. Konu ile ilgili yapılan başka bir çalışmada ise trafik kazası geçiren kişilerin % 60.9'nun kazadan sonra bir psikiyatrik yardım almak istedikleri belirtilmiştir (Sayıl, Pekyardımcı ve Özgüven 2000). Ayrıca; kazadan sonra yakınları ve ailesi ile kısa süre içinde iletişime geçilmesi ruhsal sağlığın korunmasına yardımcı olabilmektedir.

Katılımcıların ÖSGB ölçeğinde yer alan yeniden yaşama alt boyutundan aldıkları puanlar ile YİPDÖ yer alan gelecek algısı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Yeniden yaşam isteği, hayata tutunma arzusu arttıkça psikolojik dayanıklılık yani gelecek algısı da negatif yönde değişim gösterecektir. Literatür incelendiğinde çalışmalar mevcut çalışmadaki bulguları desteklemektedir. Diab, Peltonen, Qouta, Palosaari ve Punamaki, (2014); yaptıkları çalışmada PD arttıkça ÖSGB düzeyi negatif yönde korelasyonu anlamlı olduğu tespit edilmiştir. (Suarez, 2013; Cho ve Kang 2017), yaptıkları çalışmada psikolojik dayanıklılık ve ÖSGB arasında negatif korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

Bu alan yazında katılımcıların kazada yaralanması, ölen olması, ölen birini görme durumlarına ve YİPDÖ için aldıkları puanların ÖSGB puanlarını yordamasına dair kurulan modelin anlamlı olduğu ve katılımcıların ÖSGB puanlarındaki varyansın %35'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Kazada yaralanan olması, hayatını kaybeden olması, ve yapısal stil alt boyutundan aldıkları puanlar ÖSGB puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır. Trafik kazası ve sonrasında yaşanan örselenme ile gelişim durumunu inceleyen Bayraktar (2011); ÖSGB ile psikolojik dayanıklılık ölçeklerinin 4 alt boyut açısından yordayıcı olduklarını ve toplam varyansın yaklaşık % 38'ini karşıladıklarını ifade etmiştir. 18-65 yaş arasındaki 200 yetişkinin geçirdikleri motorlu trafik kazası sırasında yaşadıkları örselenme sonrası gerginlik ile psikolojik dayanıklılıklarını ölçen Birol (2004); çalışma sonucunda yaş, algılanan tehdit ve çaresiz olmanın ÖSGB için yordayıcı olduklarını ayrıca kazanın ölümlü olup olmamasının da en büyük yordayıcı faktör olduğunu belirtmiştir. Bizim araştırmamızda yapısal stil alt boyutundan aldıkları puanların 1 birim artması ÖSGB puanlarını 3,76 birim artırırken Birol (2004)'nin çalışmasında ise 1.97 birim arttırdığı tespit edilmiştir. Dürü (2006) ise; yaşanan olayın cinsi ve büyüklüğünün ÖSGB için en önemli yordayıcı olduğunu ve PD ile ÖSGB alt boyutları arasında negatif bir ilişki olduğunu ifade etmiştir.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

Trafik kazasının neden olduğu travmatik deneyimin bireylerde neden olduğu örselenme sonrası gerginlik bozukluğu ile bu rahatsızlığın ortaya çıkmasında kişinin sahip olduğu psikolojik dayanıklılık faktörlerinin ne derece etkisi olduğunun araştırılmayı amaçlayan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışma 67 kadın, 197 erkek toplam 264 kişi üzerinde yapılmıştır.

Geçirilen kazaların %86,36'sının maddi hasarlı, %30,68'inin yaralanmalı, %4,17'sinin ölümlü olduğu görülmüştür. Kazada yaralananların %54,87'si kazayı yapanın kendisi, %32,74'ü kendi aracında olan yakını olduğu, kazalarda %5,68 hayatını kaybeden, %94,32 hayatını kaybeden olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %25,38'i kazada ölen birini gördüklerini, %74,62'si görmediklerini belirtmişlerdir. Kaza sonrası katılımcıların %3,41'i psikolojik destek alırken, %96,59'unun psikolojik destek almadığı görülmektedir.

ÖSGB ölçeği genelinden ortalama $15,86 \pm 15,95$, Katılımcıların Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık ölçeği genel puan ortalaması $2,67 \pm 0,37$ puan alınmıştır.

Kadın katılımcıların yeniden yaşama ve yeniden uyarılma alt boyutlarından aldıkları puanlar erkek katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Trafik kazası geçirmiş kişilerde cinsiyet, kaza geçirme sayısı, kazada yaralanan olması, hayatını kaybeden olması, hayatını kaybeden birini görme durumu, kaza sonrası psikolojik destek alma değişkenlerinin örselenme sonrası gerginlik bozukluğu arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Trafik kazası geçirmiş kişilerde yaş, eğitim durumu, gelir durumu, medeni durum, aile tipi, ehliyet sahibi olmanın ve kazanın üzerinden geçen sürenin örselenme sonrası gerginlik bozukluğu ile anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Trafik kazası geçirmiş kişilerde, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu, aile tipi, ehliyet sahibi olma, kaza geçirme sayısı, yaralanan olması, hayatını kaybeden olması, hayatını kaybeden birini görme durumu, kaza sonrası psikolojik destek alma değişkenlerin YİPDÖ genelinde ve ölçekte yer alan alt boyutları için anlamlı farklılık olmadığını ancak yaş, medeni durumun ve kazanın üzerinden geçen sürenin gelecek algısı alt boyutunda istatistiksel anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir.

Trafik kazası geçirmiş bireylerde ÖSGB ve PD arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Herhangi bir değişkende olacak olan artış diğerini azaltacaktır

6.2.Öneriler

Trafik kazasının bireylerin örselenme ve psikolojik dayanıklılıklarını belirlemek amacı ile yapılan çalışma sonuçları literatür ile kıyaslandığında; Toplumsal örselenme izlerinin silinmesi veya aşağı çekilmesi için yeni bir trafik anlayışı getirilmeli, toplumsal bilinçlenme sağlanması önerilir.

Araştırmada uygulanan PLC-C Sivil Form Ölçeği örselenme sonrası gerginlik belirtilerini ölçen bir ölçektir Trafik kazası geçirmiş bireylerin klinik ortamda ÖSGB tanısı almış ve daha fazla katılımcıya ulaşmak için sonraki araştırmalarda Klinisyen Tarafından Uygulanan Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu Ölçeği (CAPS) uygulanması önerilir.

Trafik kazası sonrasında bir an önce psikolojik ve medikal terapi desteği sunulmalı ve trafik kazalarının sebep olduğu duygu durum bozuklukları geniş kitleler üzerinde yapılmalı ve sonuçlar ulusal anlamda raporlanması önerilir.

KAYNAKLAR

- Ağırkan, M. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Değer Yönelimleri İle Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan
- Akçay, B.D, Özgen F., Erdem, M. Balıkcı, A, Öznur, T. (2013). Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Uyku, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 5(4), 441-466
- Amerikan Psikiyatri Birlięi. (1995). *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*. E. Köroğlu (Ed.). Ankara: Hekimler.
- Basım H.N, Şeşen H (2006). *Kontrol Odağının Çalışanların Nezaket ve Yardım Etme Davranışlarına Etkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16:159-168.
- Basım, H. N., & Çetin, F. (2011). Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik Ve Geçerlilik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2),104-114.
- Baysak, E. (2010). *Acil Ve Yoğun Bakım Çalışanlarında Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Stresle Başa Çıkma Tarzları, Tükenmişlik Ve İlişkili Etkenler*, Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Bayraktar, S. (2011). *Trafik Kazası Geçirmiş Kişilerde Travma Sonrası Stres Belirtileri Ve Travma Sonrası Gelişim İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgiç, S. (2016). *Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ve Akut Stres Bozukluğu İle Uyum Bozukluğunun Klinik Açıdan Karşılaştırılması*, Tıpta Uzmanlık Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Binay, H. (2016). *Suriye ve Irak'tan Gelen Savaş Maęduru Çocuk Ve Genç Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Düzeyi*, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

- Birol, A. S. (2004). Predictor Variables of Psychological Distress and Perceived Growth Following Motor Vehicle Accidents. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Bride, B. E., Jones, J. L., ve Macmaster, S. A. (2008). Correlates of secondary traumatic stress in child protective services workers. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 4(3-4), 69-80.
- Cengiz İ. (2017). *Suriyeli Mültecilerde Psikolojik Örselenme, Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık*, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cho, G.J., Kang, J. (2017). Type D personality and post-traumatic stress disorder symptoms among intensive care unit nurses: The mediating effect of resilience. *PLOS ONE*, 12(4), e0175067.
- Çam, O., Büyükbayram, A. (2017). Hemşirelerde Psikolojik Dayanıklılık ve Etkileyen Faktörler”, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(2),118–126.
- Demiröz, A. (2006). *Trafik Kazalarının Nedenleri Ve Önlenmesinde Halkla İlişkilerin Önemi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Diab, M., Peltonen, K., Qouta, S. R., Palosaari, E., & Punamaki, R.-L. (2014). Effectiveness Of Psychosocial Intervention Enhancing Resilience Among War-Affected Children And The Moderating Role Of Family Factors. *Child Abuse & Neglect*, 40, 24-35.
- Dinçer, S.Ö. (2017). *Trafik ve İlk Yardım*, Anadolu Yayıncılık, Ankara.
- Doğrul, G., Akay, D., Kurt, M. (2015). Trafik Kazalarının Birliktelik Kuralları İle Analizi, *Gazi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 265-284
- Doğan, O. (2010). Türkiye’de Psikiyatrik Epidemiyoloji Çalışmalarında Özgün Bir Örnek: Sivas’ta Yapılan Araştırmaların Önemli Bulguları. *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni*, 13(1), 14.

- Dürü, Ç., Işıklı, S., Özbaş, R., Vural, A. (2006). Psikolojik Destek Programı Genel Sıkıntı Düzeyinin Belirlenmesi Çalışması Raporu, Ankara.
- Dürü, Ç. (2006). *Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyümenin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi ve Bir Model Önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Elker C. Ulaşım Politikalarının Çevreye Etkisi / The Impact of Transportation Policies on the Environment. acikarsiv.atilim.edu.tr/browse/514/25.pdf (Erişim tarihi:01.01.2018).
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık (Sağlamlık)*". Yayınlanmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Eşsizoglu A., Aydın H., Bülbül İ. (2009). Terörist Saldırıları Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu: Bir Gözden Geçirme. *J.Clin Psy*, 12(2): 99-104
- Foa, E.B., Ehlers, A., Clark, D.M., Tolin, D.F., & Orsillo, S.M. (1999). The Posttraumatic Cognitions Inventory (PTCI): Development and validation. *Psychological Assessment*, 11, 303-314.
- Friborg O, Barlaug D, Martinussen M ve ark. (2005) Resilience in Relation to Personality and Intelligence. *Int J Methods Psychiatr Res*, 14(1):29-42.
- Grubaugh, A. L., and Resick, P. A. (2007). Posttraumatic growth in treatment-seeking female assault victims. *Psychiatric Quarterly*, 78(2), 145-155.
- Ghorbani, N., Morris, R.J. Ve Watson, P.J., (2000). Personality Stres and Mental Health: Evidence of Relationships in a Sample of Iranian Managers, *Personality and Individual Differences*, 28 (4), 647-657.
- Gizir C. A., (2007). Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (28), 113-128.
- Gökdağ, M., Atalay, A. (2015). Trafik Eğitiminin Trafik Kazaları Üzerindeki Etkisi, *EÜFBED - Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 272-283

- Hines, L. A., Sundin, J., Rona, R., FFPH, Wessly, S., Fmedsci, & Fear, N. T. (2014). Posttraumatic Stress Disorder Post Iraq And Afghanistan: Prevalence Among Military Subgroups. *Can J Psychiatry*, 59(9), 468-479.
- Godber, T. (2005). World Assumptions as a measure of meaning in rural road crash victims. *Australian Journal of Rural Health*, 13(2), 226-231.
- Karairmak, Ö., Şivil-Çetinkaya, R. (2011). Benlik Saygısının Ve Denetim Odağının Psikolojik Sağlamlık Üzerine Etkisi: Duyguların Aracı Rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 35, 4, 30-41.
- Karairmak, O. (2010). Establishing the psychometric qualities of the Connor Davidson Resilience Scale (CD-RISC) using exploratory and confirmatory factor analysis in a trauma survivor sample. *Psychiatry Research*, 179(3), 350-356.
- Kassam-Adams, N., Fleisher, C. L., & Winston, F. K. (2009). Acute stress disorder and posttraumatic stress disorder in parents of injured children. *Journal of Traumatic Stress*, 22(4), 294-302.
- Karakuş, S. (2017). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık İle Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Kılıç, B.G., Tanır, Y. (2016). Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Farmakolojik Tedavi Yaklaşımları, *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 2(3)
- Li, Y., Cao, F., Cao, D., & Liu, J. (2015). Nursing students' post-traumatic growth, emotional intelligence and psychological resilience. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 22(5), 326-332.
- Lotfi, S., Başcılar, M. (2017). Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Sosyal Hizmet, *IGUSABDER*, 3,275-286.
- Mandleco, B. L. ve Peery, J. C. (2000). An Organizational Framework For Conceptualizing Resilience In Children. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 13(3), 99-111.

- Min, J.A., Yu, J.J., Lee, C.U. ve Chae, J.H. (2013). Cognitive emotion regulation strategies contributing to resilience in patients with depression and/or anxiety disorders. *Comprehensive Psychiatry*, 54(8), 1190-1197.
- Oflas, S.G., (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine, Kültürlerarası Duyarlılığa Ve Risk Faktörlerine Göre Yordanması*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Oflaz, F. Özcan, C.T, Taştan S., Çiçek H., (2010). Hemşirelerin Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerini Tanıma Durumları, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi - Journal of Psychiatric Nurses*, 1(1), 1-6
- Öz, F., Bahadır Yılmaz, E. (2009). Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlamlık”, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 82-89.
- Özaltın M, Kaptanoğlu C, Aksaray G. (2004). Motorlu Araç Kazalarından Sonra Görülen Akut Stres Bozukluğu Ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(1), 16-25.
- Özen E, Genç E, Kaya Z. (2013). Türkiye’de Trafik Kazalarının Maliyetlerinin Sigortacılık ve Finansal Sistem Bağlamında Değerlendirilmesi Uşak İlinde Ampirik Bir Çalışma. *Muğla:17.Finans Sempozyumu*; 100- 109.
- Özen, Y. (2017). Psikolojik Travmanın İnsanlık Kadar Eski Tarihi”, *The Journal of Social Science*, 1(2).104-117.
- Öztürk, O (2013). Türkiye’de Trafik Kazaları Gerçeği-II”, *Uğur Eğitim Pazarlama ve Yayıncılık A.Ş.*, İstanbul.
- Perkonig A, K., Storz, S., & Wittchen, H. U. (2000). Traumatic Events And Post-Traumatic Stress Disorder İn The Community: Prevalence, Risk Factors And Comorbidity. *Acta Psychiatr*, 46-59.
- Rosenberg, A.R., Syrjala, K.L., Martin, P.J., Flowers, M.E., Carpenter, P.A., Salit, R.B., Baker, K.S., Lee, S.J. (2015). Resilience, health, quality of life among long-term survivors of hematopoietic cell transplantation. *Cancer. Free PMC Article*, 121(23), 4250-7.

- Sağaltıcı, E. (2013). Suriyeli Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Taraması”, Uzmanlık Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Salter, E., & Stallard, P. (2004). Posttraumatic Growth In Child Survivors Of A Road Traffic Accident. *Journal Of Traumatic Stress*, 17(4), 335-340.
- Sayıl, I., Pekyardımcı, C., Devrimci-Özgüven, H. (2000). Trafik Kazasına Uğrayan Kişilerde Akut Stres Bozukluğu Belirtileri”, *Kriz Dergisi* 6 (1): 13-2
- Suarez, E. B. (2013). The association between post-traumatic stress-related symptoms, resilience, current stress and past exposure to violence: a cross sectional study of the survival of Quechua women in the aftermath of the Peruvian armed conflict. *Conflict and Health*, 7(1), 21.
- Ssenyonga, J., Owens, V., & Olema, D. (2013). Posttraumatic Growth, Resilience, And Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) Among Refugees. *Procedia - Social And Behavioral Sciences* 2012, 82, 144-148.
- Şahin NH, Basım HN, F (2009) Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı. *Turk Psikiyatri Derg*, 20(2):153-163.
- Sinici, E. (2009). *Trafik Kazaları Sonrasında Gelişen Akut Stres Bozukluğu: Bir Müdahale Tekniğinin Uygulanabilirliği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Taycan, O., Yıldırım, A. (2015). Çoklu Travmanın Etkilerine Alternatif Bir Yaklaşım: Karmaşık Travma Sonrası Stres Bozukluğu, *Arch Neuropsychiatr*, 52: 312-314
- Tanjanai, P. T., Moradinazar, M., & Najafi, F. (2016). Prevalence Of Depression And Related Social And Physical Factors Amongst The Iranian Elderly Population In 2012. *Geriatr Gerontol*, 1-6.
- Terrill AL, Molton IR, Ehde DM, et al(2016). Resilience, age, and perceive symptoms in persons with long-term physical disabilities. *J Health Psychology* 21(5): 640-694.

- Tedeschi, R. & Calhoun, L. (1996). The posttraumatic growth inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9, 455–471.
- Tel, F.D., (2017) *Travma Yaşamış Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygıları Ve Travma Sonrası Büyüme Düzeyleri Arasındaki İlişkide Stresle Başa Çıkmanın Aracılık Rolü*, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Teodorescu, D.S., Siqveland, J., Heir, T., Hauff,E., Wentzel-Larsen, T. ve Lien, L. (2012). Posttraumatic growth, depressive symptoms, posttraumatic stress symptoms, post-migration stressors and quality of life in multi-traumatized psychiatric outpatients with a refugee background in Norway. *Health and Quality of Life Outcomes*, 10, 84.
- Tsuno, K., Oshima, K., Kubota, K., Kawakami, N. (2014). Personal resilience and post-traumatic symptoms of local government employees six months after the 2011 magnitude 9.0 East Japan Earthquake. *Sangyo Eiseigaku Zasshi*, 56(6), 245-58.
- Tüfekçi, S. (2011). Trafik Kazası Geçirmiş Kişilerin Dünyaya İlişkin Varsayımları, Travma Sonrası Stres Belirtileri Ve Travma Sonrası Gelişim Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24606>, Erişim Tarihi:01.02.2018
- Uçak, C. Karmaşık Travma Sonrası Stres Bozukluğu Nedir?, <https://www.slideshare.net/StorMyDayS/can-uak-karmak-travma-sonras-stres-bozukluu>, (Erişim Tarihi:08.02.2018)
- Ulaştırma Kaza İstatistikleri, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, (2013). Kaza Araştırma ve İnceleme Kurulu, Ankara,
- Ural, S.Y. (2016). Travma Sonrası Stres Bozukluğu, <http://slideplayer.biz.tr/slide/2862934/> Erişim Tarihi:11.02.2018

- Usta, M.B., (2017). Travma Sonrası Stres Bozukluğu Tarihçesi. [https://www.miracbarisusta.com/sing-post/2017/11/19/Travma Sonras%C4%B1-Stres-Bozuklu%C4%9Fu-Tarih%C3%A7esi](https://www.miracbarisusta.com/sing-post/2017/11/19/Travma-Sonras%C4%B1-Stres-Bozuklu%C4%9Fu-Tarih%C3%A7esi) (Erişim Tarihi:05.02.2018)
- Yılmaz, B. (2007). Yardım çalışanlarında travmatik stres. *Klinik Psikiyatri*, 10, 137-147.
- Yılmaz, N. (2016). Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Dissosiyatif Alt Tipi, Klinik Özellikler, Prognoz Ve Tedaviye Etkisi”, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yılmaz, H., & Sipahioğlu, O. (2012). Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 927–944.
- Yönel, E. (2015). *Modifiye Perinatal Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği Türkçe Geçerlik ve Güvenilirliği İle Postpartum Travma Sonrası Stres Bozukluğu Etiyolojisi ve Yaygınlığı*”, Cumhuriyet Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Sivas.
- Yumbul, C. (2017). Psikolojik Travma Ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)”, 2017, <http://psikolojiktravma.blogspot.com.tr/> (Erişim Tarihi:03.02.2018)
- Ziaian T, de Anstiss H, Antoniou G, Baghurst P, Sawyer M. Resilience and its association with depression, emotional and behavioural problems, and mental health service utilization among refugee adolescents living in South Australia. *Int J Population Res.*
- Weathers, F. W., Litz, W., Herman, B. T., Huska, D. S., & Keane, M. T. (1993). The PTSD Checklist (PCL): Reliability, Validity, And Diagnostic Utility. *9th Annual Conference Of The ISTSS*. San Antonio, TX.
- Wilks, S. (2006). Intrinsic spirituality among Alzheimer’s caregivers: a pathway to resiliency. *Advances in Social Work*, 7(1), 67-89.

EKLER

EK.1- AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Bu çalışma, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı kapsamında Psikolog Çağrı Kuşcu tarafından yürütülmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağının bilmeniz gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı trafik kazalarının etkilerini incelemek ve bu etkilere yol açan faktörleri belirlemektir.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra çıkma hakkına sahipsiniz. Çalışmadaki soruları işaretlediğiniz taktirde katılım için onam verdiğiniz biçimde yorumlanacaktır. Size verilen formdaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı ve telkini altında olmayın. Bu formda elde edilecek bilgiler tamamen istatistiksel veri için kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Yanıtlarınızı içten ve doğru olarak vermeniz bu anket sonuçlarının toplum için yararlı bir bilgi olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

Yardıminız için çok teşekkürler.

Psikolog Çağrı KUŞCU

Yukarıdaki bilgileri ayrıntılı biçimde okudum ve anketin uygulanmasını onayladım.

İsim :

İmza:

EK.2- BİLGİLENDİRME FORMU

Trafik Kazası Geçirmiş Bireylerde Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu çalışmanın amacı trafik kazalarının etkilerini incelemek ve bu etkilere yol açan faktörleri belirlemektir.

Bu çalışma 3 bölümden oluşmaktadır bunlar demografik bilgi formu, örselenme sonrası gerginlik bozukluğu PCL-C sivil form ölçeği ve yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğidir. Ölçekler ise kazadan sonra oluşan örselenme sonrası gerginliğin etkilerini ve dayanıklılığınızı ölçmektedir.

Anket formunda verdiğiniz cevaplar kesinlikle gizli kalacaktır ve. Eğer çalışmayla ilgili herhangi bir şikayet, görüş veya sorunuz varsa bu çalışmanın araştırmacılarından biri olan Çağrı KUŞCU ile iletişime geçmekten lütfen çekinmeyiniz. (k.u.s.c.u26@hotmail.com, 05338577526). Araştırmanın sonuçlarıyla ilgileniyorsanız, Haziran 2018 tarihinden itibaren araştırmacıyla iletişime geçebilirsiniz.

Katıldığınız için çok teşekkür ederim.

PSİKOLOG Çağrı KUŞCU

Yakın Doğu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Klinik Psikoloji

Yüksek Lisans Programı

Lefkoşa

EK.3- KİŞİSEL BİLGİ FORMU

BÖLÜM I. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Cinsiyetiniz: ( )1. Kadın ( )2. Erkek

2.Yaşınız : .....

3. Medeni Durumunuz: ( )1. Bekar ( )2. Evli

4. Eğitim durumunuz

( )1. Bir okul bitirmedi ( )2. İlköğretim ( )3. Lise ( )4.Lisans
( )5. Lisansüstü

5.Mesleğiniz: .....

6. Gelir durumunuz: ( )1. Gelir giderden az ( )2. Gelir gidere denk( )3.Gelir giderden fazla

7. Aile tipiniz: ( )1. Çekirdek aile ( )2. Geniş Aile ( )3.Parçalanmış Aile

8. Ehliyetiniz var mı? ( )1. Evet ( )2. Hayır

8.1 Ehliyetiniz var ise kaç yıldır fiilen araç kullanıyorsunuz?: ..... (yıl)

9. Daha önce herhangi bir trafik kazası geçirdiniz mi ? ( )1. Evet ( )2. Hayır

10. Bugüne kadar kaç kez trafik kazası geçirdiniz: ..... (kez)

Bundan sonraki soruları Lütfen sizde en çok iz bırakan kazayı düşünerek yanıt veriniz*

11. Geçirdiğiniz trafik kazasını nasıl tanımlarsınız

( )1. Maddi hasarlı ( )2. Yaralanmalı ( )3.Ölümlü

12. Bu Kazanın üzerinden geçen süre: ..... (yıl)

13. Bu kazada kazada yaralanan oldu mu? ( )1. Evet ( )2. Hayır

13. 1 Bu kazada kazada yaralanan kişiler

( )1. Ben ( )2. Benim aracım da olan bir yakınım ( )3. Karşı tarafın şöförü
( )4. Karşı tarafın yakını veya tanıdığı

14. Kazada hayatını kaybeden oldu mu? ( )1. Evet ( )2. Hayır

14.1. Kazada hayatını kaybeden kişi/kişiler?

( )1. Benim aracım da olan bir yakınım ( )2. Karşı tarafın şöförü
( )3. Karşı tarafın yakını veya tanıdığı

15. Bu kazada yaralanan yada ölen birini gördünüz mü? ( )1. Evet ( )2. Hayır

16. Bu kaza sonrası herhangi bir psikolojik destek aldınız mı? ( )Evet ( )Hayır

EK.-4 ÖRSELENME SONRASI GERĞİNLİK BOZUKLUĞU PCL-C ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki soruları yaşadığınız trafik kazasını düşünüp özellikle son altı ayı değerlendirerek puanlayınız.

0: Hiç yok 1: Biraz var 2:Zaman Zaman 3:Orta derecede var 4: Biraz fazla var 5:Oldukça fazla var

	0	1	2	3	4	5
1.Geçmişte yaşamış olduğunuz olumsuz ve zorlayıcı kaza ile rahatsızlı verecek şekilde tekrarlayarak zihninizde canlanan anılar görüntüler oldu mu?	0	1	2	3	4	5
2. Geçmişte yaşamış olduğunuz olumsuz ve zorlayıcı kaza ile ilişkili, rahatsız verecek şekilde tekrarlayan rüyalarınız var mı?	0	1	2	3	4	5
3. Aniden geçmişte yaşadığınız olumsuz ve zorlayıcı kazayı hatırlayarak sanki yeniden yaşıyorsunuz hissine kapıldığınız ve davrandığınız oluyor mu?	0	1	2	3	4	5
4. Geçmişte yaşamış olduğunuz olumsuz ve zorlayıcı kazayı hatırlatan konuşma, ortam ve kişiler ve de duygular sizde mutsuzluk, üzüntü ve alt üst olma duygusu yaşıyor mu?	0	1	2	3	4	5
5. Geçmişte yaşamış olduğunuz olumsuz ve zorlayıcı kazayı hatırlatan konuşma, ortam ve kişi vb. benzeşen uyarılarla karşılaştığınızda kalp çarpıntısı, terleme, nefes darlığı, titreme, uyuşma, ağrı vb. bedensel tepkileriniz ortaya çıkar mı?	0	1	2	3	4	5
6. Geçmişte yaşamış olduğunuz olumsuz ve zorlayıcı kaza hakkında konuşmaktan, düşünmekten kaçınır, kazayı hatırlatan duygulardan uzak durur musunuz?	0	1	2	3	4	5
7. Size geçmişte yaşamış olduğunuz olumsuz ve zorlayıcı kazayı hatırlattığı için bazı kişilerden, ortamlardan ve eylemlerden kaçınır ve uzak durur musunuz?	0	1	2	3	4	5
8. Geçmişte yaşamış olduğunuz olumsuz ve zorlayıcı kazanın bazı bölümlerini hatırlamakta zorlanır mısınız? Olaylar arasında bağlantıları kurmada zorlandığınız boşluklar var mı?	0	1	2	3	4	5

9. Eskiden hoşlanarak yapmakta olduğunuz etkinliklere olan ilginizi kaybettiniz mi?	0	1	2	3	4	5
10. Kendinizi diğer insanlardan uzak ve ayrı hissediyor musunuz?	0	1	2	3	4	5
11. Kendinizi duygusal açıdan donuklaşmış, yakınlarına ve olaylara karşı sevinme, üzülmeye ve ağlama duygularınız uyuşmuş gibi hissettiğiniz oluyor mu?	0	1	2	3	4	5
12. Geleceği planlamanın anlamsız ve boş olduğunu hissediyor musunuz?	0	1	2	3	4	5
13. Uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü var mı?	0	1	2	3	4	5
14. Kendinizin gergin, tahammülsüz, sinirli ve çabuk öfkelenen biri olduğunu hissediyor musunuz?	0	1	2	3	4	5
15. Dikkatinizi toparlamada ve sürdürmede bir güçlüğü var mı?	0	1	2	3	4	5
16. Kendinizi aşırı derecede gergin, her an olumsuz bir şey olacağı hissi ile tetikte ve diken üstünde hissediyor musunuz?	0	1	2	3	4	5
17. Çevreden gelen uyarılara abartılı tepkiler gösterdiğiniz, kolaylıkla irkildiğiniz ve sıçradığınız oluyor mu?	0	1	2	3	4	5

EK.-6 YETİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

1. Beklenmedik bir olay olduğunda...

Her zaman bir çözüm bulurum O O O O O Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem

2. Gelecek için yaptığım planların...

Başarılması zordur O O O O O Başarılması mümkündür

3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır...

Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda O O O O O Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda

4. ...olmaktan hoşlanıyorum

Diğer kişilerle birlikte O O O O O Kendi başıma

5. Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı...

Benimkinden farklıdır O O O O O Benimkiyle aynıdır

6. Kişisel konuları ...

Hiç kimseyle tartışmam O O O O O Arkadaşlarımla/Aile-üyeleriyle tartışabilirim

7. Kişisel problemlerimi...

Çözemem O O O O O Nasıl çözebileceğimi bilirim

8. Gelecekteki hedeflerimi...

Nasıl başaracağımı bilirim O O O O O Nasıl başaracağımdan emin değilim

9. Yeni bir iş/projeye başladığımda ...

İleriye dönük planlama yapmam, O O O O O derhal işe başlarım Ayrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim

10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/esnek olmak

Önemli değildir O O O O O Çok önemlidir

11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissederim

Çok mutlu O O O O O Çok mutsuz

12. Beni ...

Bazı yakın arkadaşlarım/aile üyelerim O O O O O Hiç kimse cesaretlendiremez

13. Yeteneklerim...

Olduğuna çok inanırım O O O O O Konusunda emin değilim

14. Geleceğimin ... olduğunu hissediyorum

Ümit verici O O O O O Belirsiz

15. Şu konuda iyiyimdir...

Zamanımı planlama O O O O O Zamanımı harcama

16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir

Kolayca yapabildiğim O O O O O Yapmakta zorlandığım

17. Ailem şöyle tanımlanabilir ...

Birbirinden bağımsız O O O O O Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş

18. Arkadaşlarımın arasındaki ilişkiler ...

Zayıftır O O O O O Güçlüdür

19. Yargılarıma ve kararlarıma ...

Çok fazla güvenmem O O O O O Tamamen güvenirim

20. Geleceğe dönük amaçlarım ...

Belirsizdir O O O O O İyi düşünülmüştür

21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ...

Günlük yaşamımda yoktur O O O O O Günlük yaşamımı kolaylaştırır

22. Yeni insanlarla tanışmak ...

Benim için zordur O O O O O Benim iyi olduğum bir konudur

23. Zor zamanlarda, ailem ...

Geleceğe pozitif bakar O O O O O Geleceği umutsuz görür

24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında...

Bana hemen haber verilir O O O O O Bana söylenmesi bir hayli zaman alır

25. Diğerleriyle beraberken

Kolayca gülerim O O O O O Nadiren gülerim

26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır:

Birbirlerini desteklemez O O O O O biçimde Birbirlerine bağlı biçimde

27. Destek alırım

Arkadaşlarımdan/aile üyelerinden O O O O O Hiç kimseden

28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır

Her şeyi umutsuzca gören bir O O O O O Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma

29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için ...

Zordur O O O O O Kolaydır

30. İhtiyacım olduğunda ...

Bana yardım edebilecek kimse yoktur O O O O O Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır

31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ...

Başı çıkmaya çalışırım O O O O O Sürekli bir endişe/kaygı kaynağıdır

32. Ailemde şunu severiz ...

İşleri bağımsız olarak yapmayı O O O O O İşleri hep beraber yapmayı

33. Yakın arkadaşlarım/aile üyeleri ...

Yeteneklerimi beğenirler O O O O O Yeteneklerimi beğenmezler

ÖZGEÇMİŞ

Çağrı Kuşcu 1993 yılında Eskişehir'de doğdu ve ilk öğrenimini Doğançayır 70. yıl ilköğretim okulunda ve lise eğitimini Eskişehir Süleyman Çakır Lisesinde tamamladı. 2016 temmuz ayında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümünden mezun oldu. 2016 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji yüksek lisans eğitimine başladı. Dokuz Eylül Üniversitesi Biyofizik Anabilim Dalında ve Lefkoşa Barış Ruh ve Sinir hastalıkları hastanesinde stajlarını tamamladı. Kendi alanı ile ilgili bir çok eğitim ve sertifika programına katıldı. Şuan Eskişehir Sonsuz Gelişim Psikolojik Danışmanlık Merkezinde mesleğini icra etmektedir.

İletişim Bilgileri

Çağrı KUŞCU

E-mail: k.u.s.c.u26@hotmail.com

.

İNTİHAL RAPORU

TRAFİK KAZASI GEÇİRMİŞ BİREYLERDE ÖRSELENME SONRASI GERGİNLİK BOZUKLUĞU VE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 15	% 15	% 7	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 10
2	www.phdernegi.org İnternet Kaynağı	<% 1
3	d.lib.msu.edu İnternet Kaynağı	<% 1
4	bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.slideserve.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
7	acikerisim.dicle.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
8	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1

ETİK KURUL RAPORU

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

25.04.2018

Sayın Çağrı Kuşcu

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2018/88 proje numaralı ve **“Trafik Kazası Geçirmiş Bireylerde Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Direnç Kanol

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.